

02

KATEDRA KATEDRA

DR. ALEKSANDRA KORNHAUSER:

»V Mariboru univerza bo, to je sedaj vsem jasno...«

... TOREJ POSKUŠAJMO NAJTI ČIMBOLJŠE REŠITVE, DA NE BO PRIŠLO DO DUPLIRANJA... NASTAJANJE MARIBORSKE UNIVERZE JE DEJSTVO; TUDI JAZ SE STRINJAM, DA JE TO DILEMA, KI JE PRAKTIČNO NI VEČ.“ (IZ ZAPISNIKA S SEJE SKUPNOSTI VISOKOŠOLSКИH ZAVODOV SR SLOVENIJE, KI JE BILA V MARIBORU, DNE 3. 10. 1972).

S tako spodbudnimi besedami nas je, spoštovani bralci, preteklo leto počastila v Mariboru podpredsednica IS prof. dr. Aleksandra Kornhauserjeva in takoj na začetku razgovora poudarila, da so to „stališča, ki smo jih obravnavali v skupščini in izvršnem svetu in so bila v tem okviru tudi sprejeta.“

Lepo in prav je, tovarišica dr. Kornhauserjeva, da uživamo vso vašo podporo v trenutkih, ko nekateri konservativci, ki jim je mar samo to, da se ne bi zamajal kateri od temeljev mita naše dobre stare ljubljanske, ali če hočete vseslovenske alme mater, zopet

dvigajo glave in razpletajo svoje samozadostne, akademsko vzvišene in ne nazadnje karieristične niti in nevidne zanke, v katere nas hočejo poloviti kot neumne zajčke.

A nas, cenjene bralke in bralci, ni strah: prepričani smo, da ni več daleč čas, ko bomo imeli v štajerski metropoli lepo, novo in sodobno univerzo, da, univerzo, ki resda ne bo popolna, ampak bo gojila discipline, za katere bo sodila, da so bodisi inperativ prostora, bodisi nuja časa, v katerem bo univerza rasla in bivala.

So krogi ljudi, ki našim težnjam in hotenjem frontalno nasprotujejo in nam na slehernem koraku podstavljajo nogo z edinim namenom izničiti poslednji sad naših prizadevanj. Toda, dragi brambovci, zatožili smo vas sekretarju sekretariata CKZKS, ki nam je obljubil, „da se bo osebno pozanimal, kako širok je krog tistih, ki univerzi nasprotujejo“. Da, izdani ste tudi ljubljanskim študentom, ki nas, prav tako kot tov, dr. Kornhauserjeva, v celoti podpirajo in so nam zagotovili, da nas ne bodo pustili na cedilu na bližnji konferenci slovenskih študentov, ki bo v kratkem v Ljubljani; in končno so nas posredno podprli tudi kolegi v Beogradu, kajti obljubljeno nam je, da bo v jeseni v Mariboru zvezno posvetovanje o novo nastajajočih univerzitetnih središčih v SFRJ, kjer bomo jasno spregovorili tudi o tistem, ki bo zadihalo v mestu ob Dravi in nazadnje ste tokrat izdani najširši študentski populaciji, delavskemu razredu severovzhodne Slovenije in vsem tistim, ki jih mariborski babbav še ni spravil v strah, trepet in obup...

Jože Žagožen

ŠTUDENSKI LIST
LETNIK XIII
ŠTEVILKA 18
MARIBOR, 24. maj 1973

KATEDRA KATEDRA

W 284 / 12
1972/73

NEKAJ MISLI O ŠTUDENTSKI REGATI

Ze tradicionalna študentska regata bo tudi letos na Dravi 25. maja na sam dan mladosti. Mnogi se pogovarjajo o regati tako ali drugače. Na nekatera vprašanja bom skušal na kratko odgovoriti in pojasniti majhne neznanke.

Letos organizira študentsko regato IO SŠ VZM skupaj z združenjem VZM, ki bo iz prispevka šol glavni financer te tradicionalne manifestacije, na kateri se bodo pomerili osmerci iz Zagreba, Reke, Trsta, Ljubljane, Celovca in seveda Maribora. Tehnična izvedba je zaupana veslaškemu klubu Branik, ki bo poskrbel tudi za popestritev programa, tako da bo letos zelo zanimiv. Ker so veslači študentje, bodo lahko člani IO z njimi izmenjali mišljenja o delu študentskih organizacij v krajih, iz katerih izhajajo. Ta izmenjava mišljenj je za poživitev dela študentske organizacije vsekakor koristna.

V sedanjem trenutku, ko se borimo za univerzo v Mariboru, pa je taka prireditev kot je regata pomembna tudi za afirmacijo Združenja visokih šol. Znano je, da imajo nekatere proslavljene univerze vrhunske športne prireditve. Tudi ta regata je vrhunskega značaja in zato nanjo ne moremo gledati ozko sindikalistično, ampak iz spektra potreb in zahtev sodobnega visokošolskega središča.

Sredstva so iz prispevkov šol in nekaterih gospodarskih in družbenopolitičnih organizacij, skupna vsota pa znaša le 20.000 din, kar za tako prireditev zares ni mnogo.

TONE CERJAK

MOGOČE JE TUDI KAJ NOVEGA?

Pred nedavnim je IO VTS izdal prvo številko svojega glasila, kjer lahko na 17 straneh zasledimo obširne programe dela posameznih komisij, pregled dosedanjega dela te-ih in kritično oceno delovanja študentov posameznih letnikov. Izdajo tega glasila jim je narekovala potreba po obveščanju študentov o delu študentov samih in o delu IO te šole. V naslednjih številkah bodo objavili tudi primerne prispevke posameznih študentov. Prednost bodo imeli članki o športu, kulturi, študijskih problemih itd.

Študentje drugega letnika Višje pravne šole so bili od 22. aprila na šestdnevem absolventskem izletu. Pot jih je vodila skozi Zagreb, Banjaluko, Jajce, Sarajevo, Mostar, Dubrovnik in nazaj. Glavni namen izleta je bil ogled zgodovinskih in kulturnih znamenitosti teh področij.

Ob prazniku OF je bil študentski marš študentov vseh pravnih fakultet Jugoslavije po Bosni s pohodom na Kozaro. Nadalje pripravlja IO VPS v Mariboru praviado vseh jugoslovanskih pravnih fakultet, ki pa bo šele jeseni.

V počastitev obletnice smrti Borisa Kidriča je bila na VPS proslava, na kateri je osnovna organizacija ZK med drugim sprejela nove člane. Istočasno je imel študent te šole Slavko Ožbolt referat o delu in pomembnosti Borisa Kidriča pri uvajanju delavskega samoupravljanja.

IO VPS bo v kratkem končal z izdelavo pravilnika o delu študentske organizacije. Novost bo več študijskih komisij in obvezen prispevek študentov za potrebe IO ob vpisu na šolo. Vseboval bo tudi način povezave centralne šole z oddelki za izredni študij v Mariboru, Postojni in Kranju.

Na PA pravkar potekajo razprave o idejnopolitičnih stališčih visokega šolstva. V te razprave skušajo vključiti čim večje število študentov posameznih letnikov. Koncem meseca bo delovna skupščina študentov, na kateri bodo razpravljali o novi strukturi študentske organizacije in drugih perečih problemih te šole.

IO PA pripravlja izdajo svojega študentskega glasila, ki pa bo zaradi pomanjkanja sredstev pričelo izhajati najverjetneje v prihodnjem študijskem letu. Tako bodo tudi študentje PA bolj obveščeni o posameznih dogodkih na šoli.

26. aprila je bil prvi zbor predstavnikov študentov VEKS. Udeležili so se ga predstavniki posameznih letnikov in njihovi mentorji. Na zboru so obravnavali problematiko po posameznih letnikih, skupne probleme in druga aktualna vprašanja.

IO VEKS je organiziral študentom te šole rekreacijsko kopanje v Pristanu. Kopanje je enkrat tedensko, 30 procentov sredstev pa prispeva šola. Glavni namen tega je zadovoljitev potreb po rekreaciji tudi študentom višjih letnikov, ki nimajo obvezne telesne vzgoje.

Tone Čeh

II. SEJA STALNE SKUPŠČINE SKUPNOSTI ŠTUDENTOV VZM

je bila v petek, 11. maja, ob 17. uri v domu družbenih organizacij v Mariboru. Delegati so obravnavali nekaj perečih problemov študentske organizacije: spregovorili so o študentski informativni dejavnosti, zlasti o študentski radijski postaji, in o našem študentskem listu. Delegati so tudi kritično ocenili aprilske študentske prireditve in izrazili nezadovoljstvo zaradi slabega obiska prireditve, čeprav sta bili priprava in organizacija na zadostni višini. Študentski delegati so iz takšnega stanja skušali najti izhod, vendar niso prišli do konkretnih zaključkov.

Pri četrti točki dnevnega reda so sprejeli delegatski sistem in ga potrdili v spremenjenem statutu. Novost je tudi to, da je postala sestavni del mariborske študentske skupnosti tudi celjska skupnost študentov. Študentje v Celju so to novost seveda podprli, z njo se strinjajo, prav tako pa obljublajo, da bodo oživili študentsko organizacijo v mestu ob Savinji.

Stalna skupščina je tudi sprejela predlog IO SŠ VZM, da se nekatere člane IO razreši zaradi nedelavnosti in nezainteresiranosti za delo v študentski organizaciji. Na skupščini je bil tudi sprejet odstop nekaterih članov odbora, ki se želijo posvetiti študiju. Za novega sekretarja IO je bil izvoljen Boris Kastivnik.

Na koncu naj še omenim, da so seji prisostvovali tudi predstavniki ljubljanskega izvršnega odbora, tovariš Zavavlav - direktor VTS, Milan Kerkez - pomočnik sekretarja VK ZK ter predstavnik predsedstva zveze študentov Jugoslavije Ramiz Heta.

TONE CERJAK

★ KATEDRA ★

IZDAJA SKUPŠČINA SKUPNOSTI ŠTUDENTOV MARIBORSKIH VISOKOŠOLSkih ZAVODOV

Ureja uredniški odbor:

glavni in odgovorni urednik: Davorin Kračun

sekretarka uredništva: Nevenka Vetrlih

uredniki rubrik: Janko Vitežnik, Mirč Pestiček, Dušan Zbašnik, Edvard Pukšič

člani uredniškega odbora so še: Tone Čeh, Bogdan Lipovšek, Jože Zagožen,

Tone Cerjak, Slavko Gerič, Milan Lampe, Milan Kerkez, Adrian Grizold,

Marija Frankovič in Ivan Oman (periskop)

lektorja: Ivan Oman in Edvard Pukšič

likovni urednik: Bogdan Reichenberg

tehnični urednik: Marjan Hani

fotografija: Ferdo Rakusa

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SŠ

MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor.

Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo.

Cena izvoda je 1,00 din (letna naročnina 15,00 din, za ustanove in podjetja 20,00 din). Tiska CP Mariborski tisk, Maribor.

Rojstvo univerze

FRANCI PIVEC

Zadnji čas so se v Sloveniji pojavile silno raznolike verzije o tem, kaj da je univerza. Vsak si jo seveda razlaga tako, kot to odgovarja njegovim tako ali drugače pogojenim pogledom na urejanje visokošolskega kompleksa. Univerza sama po sebi pa seveda ni nastala zato, da bi z njeno (zlo)rabo razreševali tipične slovenske razprtije. To je institucija, ki ima svojo ugotovljivo in ugotovljeno zgodovino, ki jo obremenjuje in oplaja obenem. Z ne posebno žarko lučjo bi hoteli posvetiti v to zgodovino iz razloga, da bi nam postala jasnejša aktualna vsebina univerze.

Univerze so kot katedrale in parlamenti proizvod srednjega veka. Grki in Rimljani ustanove, ki bi nosila značilnosti univerze, kot jih poznamo zadnjih sedem ali osem stoletij, niso poznali. Brez dvoma lahko tudi pri njih govorimo o visoki izobraženosti na področjih prava, retorike ali filozofije, vendar se ta ni oblikovala skozi kontinuirano šolanje. Slavni Sokrat ni podpisal nobene diplome. Vsa izobraževalna „mašinerija“, ki nam je danes tako draga s svojimi lekcijami, izpiti, kurzi, nalogami in certifikati, ni podedovana po Atenah ali Aleksandriji, pač pa po Parizu in Bologni.

Razlika med današnjo univerzo in „prav-univerzo“ pa je seveda že na prvi videz ogromna. Srednjeveška univerza nima knjižnic, laboratorijev, muzejev; niti lastne zgradbe nima. Stara univerza je bila „zgrajena iz moč“ (batie en hommes). In ob vseh teh razlikah je še vedno res, da segajo korenine najmodernejših današnjih univerz do Pariza in Bologne – zgodovinska kontinuiteta je očitna in dediščina je vendarle ohranjena.

Če smo dosledni, moramo pred Bologno in Parizom omeniti medicinsko univerzo v Salermu. Bližina in življenjska moč antične vedoželjnosti je verjetno odločila, da se je na tem mestu zasnovovalo pravo „Hipokratovo mesto“, vsaj za dve stoletji najslavnejši medicinski center Evrope. O sami akademski organizaciji univerze v Salermu vemo bolj malo, je pa tudi res, da ni imela kakšnega izrecnega vpliva na oblikovanje evropske univerze.

Cisto drugače je z univerzo v Bologni, ki je šele pravi temeljni kamen zapadne univerze. Njeno področje proučevanja in poučevanja je vseobsežno, čeprav je tudi tukaj poudarek precej izrazit, in sicer na rimskem pravu, ki sta ga z veliko genialnostjo oživila profesorja Irenaeus in Gratianus.

Kakšna je bila videti takšna univerza?

Preseneča dejstvo, da je Friderik Barbarosa 1158. leta dodelil študentom posebne pravice in privilegije, ne da bi pri tem omenil en sam kraj. Tistikrat je bilo v Bologni par sto študentov, od tega

dobršen del takih, ki so prihajali preko Alp. Prav ti „transmontani“ študentje so si zaradi lastne varnosti prizadevali učečo družino institucionalno utrditi. Ta čas so se po italijanskih mestih ustanovljale gilde in ta ustanova se je prikupila tudi študentom, tako da je prva univerza vzpostavljena kot gilda učiteljev in študentov ali bolj svečano – universitas societas magistrorum discipularumque. To seveda nima nič skupnega z univerzumom ali z univerzalnostjo znanja. Gre za isto prozaično ravnino, na kateri najdemo organizirane peke, čevljarje ali črevarje, in s katerimi so se hoteli študentje in učitelji po pravicah izenačiti. Neposredni motiv bolonjskih študentov za takšno zaščitno društvo pa je izhajal iz tega, da so jih vrlji bolonjski meščani brez milosti „ožemali“ v finančnem smislu, nemalokrat pa tudi fizično. Če je situacija postala neznosna, so se študentje znali zavihetati na konje in se odseliti v kakšno drugo mesto, kjer je bilo stanovanje in hrana (ter druge dobrine) cenejše. Učitelji so seveda morali za njimi, in glede tega si sploh nihče ni delal skrbi. Takšnih, „selitev“ v zgodnji zgodovini univerz sploh ni malo. Z vključitvijo v gildsko organizacijo mesta se je univerza stabilizirala na enem kraju.

Ko so študentje tako premagali meščane, so se spravili še nad svojega drugega „sovražnika“ – nad učitelje. Njihovo obnašanje se jim je zdelo vse preveč svojeglavo in študentje so za svoj denar terjali več vestnosti in prizadevnosti. Sprejeli so prve topogledne statute (1317), ki so zavezovali profesorje, da ne smejo izostati s predavanj, če se prej ne opravičijo, če pa hočejo odpotovati iz mesta, morajo položiti ustrezno kavicjo, da se bodo tudi vrnili. Predavanje je moralo biti izvedeno, če je bilo prisotnih vsaj pet (torej ne trije) slušateljev. Lekcija se je začela z zvoncem in končala eno minuto po zvoncu. Težja vprašanja so morala biti obvezno obdelana na začetku in ne na koncu ure. Predelati je bilo treba celotno snov in ne celo leta ostati pri uvodu.

Da bi se zavarovali pred študentskim pritiskom, so tudi učitelji osnovali gilde ali „kolegije“. V okviru teh kolegijev so tudi podeljevali učiteljska spričevala (licentia docenti). Ambicioznejši so se potegovali za naziv „magister“ ali za naziv „doctor“. (Tu se torej ni kaj prida spremenilo!).

Iz notranjega spora v Bologni se je formirala secesionistična skupina, ki je 1224 osnovala rivalsko univerzo v Padovi. Sovraštvo med obema univerzama je bilo tako trdovratno, da sta se rektorja obeh univerz prvič poljubila šele leta 1922. (Tudi v tem pogledu se ni kaj dosti spremenilo!).

Prva univerza v severni Evropi se je razvila iz katedralne šole pri Notre Dame. Kdaj točno je do tega prehoda prišlo, nihče prav ne ve. Večina trdi, da je bilo to pred koncem 12. stol. Sama pariška univerza vodi kot letnico svoje ustanovitve leto 1200. Tega leta je bilo v mestu ubitih ducat študentov in kralj Filip Augustus je zato izdal privilegij, po katerem so študentje in njihovi sluge izvzeti iz mestne jurisdikcije. To je študente strašno razvnelo pri „izvenštudijski“ dejavnosti, tako da je moral stvari urediti sam Papež z bulo Parens scientiarum iz leta 1231, saj so študentje „ugotovili, da je vino dobro in da se sladko pije“.

(se nadaljuje)

organizacijsko in vsebinsko platformo organiziranja in organizacije v Mariboru, Skupno s predstavniki predsedstva ZMS in ljubljanskimi študenti pa isto na nivoju republike.

- Pri tem je treba upoštevati, da želimo z nakazanimi spremembami zagotoviti večjo aktivnost in prodornost mladih in s tem tudi študentov, tesneje povezavo dela in študija in njegovo izenačevanje, da želimo zagotoviti enotnost idejnopolitične akcije vseh delov mladih, mlade in njihove oblike organiziranja povezati s socialistično zvezo in sindikati in na takšen način doseči večjo stopnjo realizacije zahtev in predlogov mladih. To so vsebinske dimenzije, ki bistveno presegajo zgolj vprašanja povezovanja dosežanje študentske in mladinske organizacije.

- Znotraj študentske organizacije se je treba angažirati predvsem na nivoju oddelkov in visokošolskih zavodov ter tam vzpostaviti trdne organizacije študentov. Zato si morajo še zlasti prizadevati člani študentske skupščine in izvršnega odbora SS VZM.

- Osnovne organizacije Zveze komunistov, zlasti pa sekretariati, so dolžne stalno psodbujati in spremljati dejavnost študentske organizacije. Ob zadolževanju komunistov je potrebno konkretno opredeliti dolžnosti komunistov-študentov ter profesorjev do delovanja med študenti in njihovimi organizacijami.

- Organiziranje v klubih in študentskem domu ima izreden pomen, čeprav delo še ni dovolj utečeno in usmerjeno.

- Komunisti se morajo v študentski organizaciji zavzeti za idejnopolitično usposabljanje svojih članov (marksistična jedra) ter biti aktivnejši pri sprejemanju v Zvezo komunistov. Zaostriiti je potrebno tudi idejnopolitične kriterije za kadrovanje na vodilna mesta v študentski organizaciji.

- Študentske skupnosti oziroma njihovi organi na oddelkih in šolah na nivoju visokošolskega centra naj izdelajo programe dela. O teh programih naj teče razprava tudi v osnovnih organizacijah, predvsem z namenom, da se komunisti animirajo za njihovo izvedbo.

Beograjsko pismo

VROČE JE BILO ŽE NA BRNIKU, ŠE TOPLEJE PA ZGODAJ ZJUTRAJ V BEOGRADU

Vroče je bilo že na Brniku, še topleje pa zgodaj zjutraj v Beogradu. Zatorej je bilo realno pričakovanje, da se ves dan ne bomo mogli dodobra ohladiti. Končno je tudi predmet konzultacije to zahteval. Pridemo v zgradbo družbenopolitičnih organizacij. Fino! Tečem v bife; zeja je premočna. Sestanek se

prične, govorimo o stališčih tretje konference ZKJ o organiziranju mladine, ki jih je pripravila delovna skupina Izvršnega biroja. Predsednik ZSJ Kalinić predlaga delovno metodo, po kateri naj bi od besede do besede, vrstice do vrstice, od strani do strani obdelali material. Torej smo tako enoglasno potrdili resnico, da velja mladino organizacijsko drugače povezati. Toda katero mladino? Tisto, ki je aktivno pripravljena soustvarjati samoupravni socializem ali tudi tisto, ki je neopredeljena (kar je možno, saj gre tudi za ljudi, ki so stari komaj 15, 16 let?) Kako stališče zastopati napram tistim, ki odkrito nasprotujejo samoupravni socialistični ureditvi (tudi teh je nekaj). Tako se pojavijo nove dileme; o kriterijih pri sprejemanju v to zvezo socialističnih organizacij in, seveda, naziv organizacije. Jasno je, da bo Zveza socialistične mladine Jugoslavije ali Socialistična zveza mladine Jugoslavije, za kar se bomo pač odločili, povezovala delavsko, kmečko, srednješolsko mladino in študente. Ne strinjamo se, da je študentski živelj bil v dosedanjem delu organizacijsko, akcijsko in včasih celo idejnopolitično ločen od srednješolcev, delavske in kmečke mladine. Remza misli, da reforma mladinskih organizacij, ki bi pomenila le spajanje ZMJ in ZMS, ni nikaka reforma. Nato nekaj praznega manevriranja in žongliranja s termini. Končno Kšela predlaga, da bi bili v novo organizacijo včlanjeni tudi tisti, ki imajo morda drugačen svetovni nazor, ki so religiozni – kot v SZDL. V tem pride v dvorano ženska, ki pravi, da spodaj, kjer snemajo, ne slišijo dobro: „Služite se tehnikom“. In gre, nekateri pa se nasmehejo. Tanevski pravzaprav podpre Kšelo, saj pravi, da ne moremo postaviti stabilnih kriterijev, ki bi veljali za vedno in ki bi mlado generacijo delili na več taborov. Borba mišljenj naj poteka znotraj organizacije same. Nato Mišković iz Vojvodine ugotovi, da nam ni jasno, za kaj gre. Počasi prečita točko a drugega poglavja. Končno se Kalinić razjezi. Gremo dalje. Drugo poglavje, točka b. Vsi smo si enotni, da bo ta nova zveza socialistične mladine morala svoje probleme reševati samostojno ob upoštevanju vseh faktorjev, ki pač lahko na odločitve vplivajo. Mladinska organizacija ne sme le pošiljati naročilnic drugim družbenopolitičnim organizacijam, ki potem rešujejo probleme verjetno manj subjektivno, pač pa gotovo tudi manj kvalificirano, saj ne žive našega življenja. Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal. Kruli mi, skočim na kosilo. Medtem se delo nadaljuje. Ko pridem nazaj, smo še vedno pri istem vprašanju. Razpravljamo o organizacijskih oblikah nove zveze. Osnovne organizacije družbenopolitične organizacije mladine se morajo ustanavljati v osnovnih organizacijah združenega dela, v krajevnih skupnostih v mestih in na deželi, na šolah in na fakultetah. Gre za način delegiranja predstavnikov teh organizacij v občinskih in republiških konferencah. In kakšen rang naj ima povezovanje študentov na nivoju univerze? Odločimo se za pavzo. Medtem Korinšek skicira in fotokopira shemo komuniciranja in povezovanja osnovnih organizacij z občinskimi konferencami in republiško konferenco zveze socialistične mladine. Dolge debate razjasnijo stališča posameznih udeležencev razprave, tako da se skoraj zedinimo. Toda spet pomislek: ali na ta način ne bi študentski populaciji priznali posebne vloge pri participiranju pri odločanju o vprašanjih, ki bodo zadevala novo organizacijo? Vprašljiva je torej le peta komunikacijska zveza, ki poteka iz univerze (ki združuje predstavnike fakultetnih organizacij socialistične mladine) do republiške konference. Marović iz Hrvatske se boji, da to vodi v formiranje štirih mladinskih organizacij. Upam, da mu je s svojimi argumenti Kšela mogel odpraviti pomisleke. Tanevski iz Makedonije začuti pomembnost vprašanja in nanj tudi pravilno reagira. Nato Kalinić pojasni svoj predlog o organiziranju študentske organizacije, ki ga je razložil že delovni skupini Izvršnega biroja, vendar ga niso (pravilno) razumeli. Ne gre za separatizem študentske organizacije; važno je namreč zagotoviti spontano reprezentiranje študentske organizacije (bolje populacije) navzven. Enostavna fuzija mladinske in študentske organizacije ne bi mogla, poleg tega, da ne more rešiti kupa vprašanj o razvoju visokega šolstva, adekvatno prezentirati jugoslovanskih študentov v svetu, če že drugega ne; komisija za študente ali o študentih v okviru enotnega vodstva socialistične zveze mladine temu ne bi bila kos. Potem nekdo vpraša, kako je mogoče, da „svoje interese, potrebe in opravdane zahteve omladina može realizovati samo ako dobije širu društvenu i političku podršku i ako se njene akcije pretvore u opštedržavne akcije“. Pred „realizovati“ vstavimo še „najbolje“, namesto „opštedržavne“ vstavimo opštedruštvene. Gremo dalje. Do konca. Potem nam je zopet vroče in se hladimo in čakamo na povratek. Kupim še Marxa in Kautskega in gremo domov. Pa nam je še vedno vroče. Le v Sloveniji je zopet hladno. Nekateri si oblačijo plašče.

Dušan Zbašnik

Samozadostnost dogovarjanja?

DUŠAN ZBAŠNIK:

Socialni konflikt kot pglavitni fenomen družbene prakse implicira nekaj pomembnih posledic za človeka in njegov položaj v družbi. S tem se namreč zaostruje protislovja, ki so imanentna odnosom družbene reprodukcije; s konflikti je ogrožen obstoječi red in hierarhijski odnosov med socialnimi strukturami, s konflikti se spreminjajo in deformirajo odnosi v, do tedaj splošno sprejeti, paleti družbenih vrednosti. Vse to povzroča spremenjene statusne pozicije posameznikov in skupin; na ta način pa se tudi začnejo socialne napetosti, kar povzroči nastanek neugodne ter nevzdržne socialne klime v določenem okolju. Že zaradi tega jih mora družba razreševati. Torej, najpomembnejša posledica, ki jo socialni konflikti implicirajo, je akcija, katere namen je razreševanje določenega nasprotja. Poti in sredstva so različna, vselej pa vsaj približno adekvatna vrsti konflikta; na ta način lahko operiramo z dvema pomenoma socialnega konflikta, s strukturalnim in funkcionalnim. Strukturalni konflikti so tisti, ki jih lahko razrešimo le z razbijanjem obstoječih struktur. Pomenijo torišče dela revolucionarnih sil družbe. Konflikti, ki nastajajo zaradi funkcionalnih razmerij, pa nastajajo prav zaradi neustrezno zasnovanih vezi med osnovnimi socialnimi strukturami in iz njih izpeljanimi institucionaliziranimi oblikami, ki imajo glavno nalogo, da posredujejo voljo in impulze nosilcev bazičnih družbenih odnosov instancam, na katerih odločajo. Potemtakem predstavlja odločitev za začetek akcije, ki bi razreševala socialne konflikte, kritični moment v procesu transformiranja iztirjene socialne situacije v njen normalni okvir. Družbeni dogovori so podobni fenomenom, čeravno prej pomenijo nek nivo za postavljanje odločitve. Z družbenimi dogovori subjekti procesa odločanja navadno usklajujejo stališča o projektiranju bodočih stanj, se pravi možnih nekonfliktnih situacij. Zaradi tega se lahko politična dejavnost pojavi v vlogi subjekta le tedaj, ko gre za odločitve, s katerimi se odločamo o spremenjenih funkcionalnih stanjih. Politična javnost namreč predstavlja fluidno socialno skupino. Čeprav je popolnoma ujeta v družbeno-politično dogajanje, ki se odvija v njej in v njeni okolici, ji njene imanentne, toda ne dovolj razvite funkcije, ne dovoljujejo razvijanja akcije za razreševanje konfliktov strukturalnega izvora. Manjka ji energije, ki pa jo imajo čvrstejše socialne skupine, ki prav zaradi tega lahko bolj učinkovito predvidijo socialno obnašanje zgodovinskih kategorij (družbenih sil) pri razreševanju strukturalnih konfliktov.

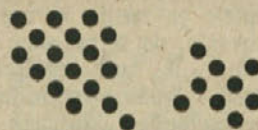
V pogojih samoupravnega socializma, v katerem ni več razrednih nasprotij, se torej spopadamo v pretežni meri z funkcionalnimi socialnimi konflikti. Torej ima politična široka javnost važno vlogo pri reševanju le-teh. Družbeni dogovor je nova samoupravna kategorija, vendar pa, če ga ocenjujemo z vidika razvoja samoupravnih odnosov, predstavlja protislovno obliko. Najprej lahko ugotovimo, da družbene dogovore najpogosteje realiziramo s posredovanjem državnega aparata. Bistven samoupravni proces se torej zaključi s svojim nasprotjem, političnim procesom.

Po drugi strani lahko ugotovimo, da družbeno gibanje izvira večinoma iz bazičnih družbenih struktur, medtem ko ne moremo zanikati drugega dejstva, da namreč tendence gibanja morejo (in tudi v resnici je tako) izvirati iz aktivnosti institucionaliziranih družbenih sil, ki se kažejo kot družbena birokracija. Seveda o tem sploh ne bi bilo potrebno pisati, ko bi bili ti dve akciji usklajeni, sinhronizirani, saj v tem primeru ne bi prihajalo do večjih socialnih konfliktov, minimalna neskladja pa bi bilo moč reševati z samoupravnim dogovarjanjem. Če tega ni, potem socialni konflikti prehajajo v krize; v tem primeru pa družbeni dogovor po mojem mnenju ne more služiti kot sredstvo za reševanje relevantnih problemov, saj ne vsebuje elementov prisile. V tem primeru so bolj uporabni politični vidiki družbenega dogovarjanja, tako da prihaja do reševanja konfliktnih situacij s pomočjo politične intervencije, ki pa seveda ne more doseči demokratičnega nivoja samoupravnega dogovarjanja. Nadaljnja težava v družbenem dogovarjanju je ta, da kategorija samoupravne prakse sama po sebi implicira identičnost ali vsaj soglasnost stališč subjektov družbenega dogovarjanja. To vsekakor velja za vse elemente načrtovanega projekta. Toda kompliciran sistem dogovarjanja lahko neustrezno predstavi globlje sloje komunikacijskega procesa. Takšnih primerov poznamo mnogo. Mnogo je bilo verbalnih ugotovitev in družbenih dogovorov, ki so imeli namen uveljaviti participiranje neposrednih proizvajalcev in njihovih delovnih organizacij pri razširjeni reprodukciji; danes pa so ravno proizvajalci v nezavidljivem

položaju. Vendar gre v tem primeru za negativni vidik sociološke kategorije, za katere nastanek lahko rečemo, da je bil docela spontan. Zaradi tega pri analizi fenomena družbenega dogovora postavljamo v ospredje problem optimalne razmeritve subjektiv samoupravnega odločanja. Poseben pomen ima samoupravna javnost. Politična javnost je vedno imela to nalogo, da posreduje voljo in tendence nosilcev bazičnih produkcijskih odnosov instancam, ki so o tem odločale. V tem sistemu je bilo samo po sebi razumljivo, da so težnje množice proizvajalcev ostajale neupoštevane pri oblikovanju odločitev, ker razen politične javnosti ni obstajal nikakršen mehanizem, preko katerega bi bilo mogoče izraziti reakcije na določene konflikte situacije. Spontano pojavljanje politične javnosti na področju politične prakse lahko v današnji družbi ocenjujemo kote eksces. Ne gre namreč za demokratično izražanje odnosa politična javnost – državna oblast. Ne gre za normalno in institucionalno olajševanje pretoka informacij, iniciative in sporočil od ene k drugi instanci, pač pa v večji meri za sistem intervencij, ki naj konflikte situacije (vsaj) enostransko sanirajo.

V sodobni družbi, v kateri je proces institucionalizacije odnosov pripeljan do konca, mora tok komuniciranja med javnostjo in nosilci pooblastil biti drugačen. Pustimo to. Ostanemo lahko pri ugotovitvi, da je družbeni dogovor krona komunikacijskih tokov šele takrat, ko le-ti dosežejo polno institucionalizirano vrednost. Vse do tedaj so dogovori med posamezniki in manjšimi skupinami le interpersonalni akti, ki so (lahko) le odraz razpoloženja, ne da bi imeli jasno definirano obliko. Ko politična javnost kot subjekt tega toka razpoloženja v trenutku privihra na nivo politične prakse (se pravi, da postane enakopraven partner institucijam oblasti), postane družbeni dogovor resnična odločitev. Ni dovolj, da si zamislimo sistem; ta sistem mora tudi funkcionirati v duhu imanentnih principov.

Za našo potrebo lahko ugotovimo, da je kontekst komunikacijskih povezav med subjekti odločitvenega procesa optimalen, če ga seveda opazujemo iz organizacijsko-institucionalnega vidika. Vendar tako konstituiran sistem v resnici ne zagotavlja tudi optimalnega funkcioniranja prenosnega mehanizma, s pomočjo katerega se politične iniciative javnosti prevedejo do teles, ki o tem odločajo. Možnost za deformiranje te iniciative, ki mora preiti tako dolgo pot, je velika. Če vzajemo za primer zbere volilcev, mora iniciativa, ki jo npr. zbor volilcev spontano sprejme, iti skozi roke občinske, republiške in Zvezne skupščine, ki je vrh odločanj. Ravno zaradi kompliciranega prenosa pobude in zaradi prirojene nesposobnosti politične javnosti za enakopravno soočanje z nosilci javnih funkcij so politične iniciative tako pogosto razvednotene in v končni posledici deformirane. S tem seveda samoupravnost odločanja ne pridobiva ugleda, ker pri konstituiranju odločitve niso sodelovali tudi nosilci bazičnih reakcij. Tako vidimo, da bi bilo mogoče celoten kompleks problemov okoli družbenega dogovarjanja razrešiti šele tedaj, ko bi politični auditorij dosegel v instituciji javne oblasti takšne instrumente, ki bi bili sposobni registrirati vse impulze, ki bi jih oddajale politične množice. Na ta način bi bilo mogoče vzpostaviti komunikacijo, ki bi bila (če ne kaj drugega) vsaj enakopravna. Toda vse to ponovno kaže, kako zapleten je sistem, ki omogoča prenašanje in kreiranje iniciative. Če k vsemu temu dodamo še možnost vmešavanja nosilcev antisamoupravnih tendenc, tedaj se že tako kompliciran komunikacijski kanal zavozla še bolj. Pomena politične javnosti nisem poudarjal zaradi tega, ker so iniciative te javnosti širši izraz teženj neposrednih proizvajalcev, pač pa tudi zaradi tega, ker je politična javnost edini dejavnik političnega življenja, s čigar pomočjo posreduje interese družbe instancam, ki o tem odločajo. Politična javnost je tudi množica, ki po svoji naravi beži od birokracije, se ne da birokratizirati in odtujiti družbi. S tem sem na kratko povedal tudi osnovno misel: da se družbeni dogovori lahko ponašajo s pečatom samoupravnega sporazumevanja šele tedaj, ko niso v konfliktu s stališči samoupravne javnosti. Vse ostale odločitve ostanejo zgolj verbalizmi, prazne oblike, v katerih ni ničesar, kar bi množice stimuliralo za razreševanje socialnih konfliktov. V tem kontekstu velja razvijati teorijo samoupravnega družbenega dogovarjanja dalje, vendar v vsakem primeru ostanejo končni razsodnik, ki potrjuje ali negira demokratična sprejemnaja posameznih odločitev: ljudske množice.

6666

Kakšno univerzitetno središče

Desetletje je že minilo, odkar je v Mariboru zaživela prva višja in kasneje visoka šola in s tem zametek bodočega sodobnega univerzitetnega središča.

Temu, brzkone usodnemu koraku, je zagotovo botrovalo tudi spoznanje, da moramo v prihodnje slovenski nacionalni prostor razvijati enakomerneje kot doslej. To bomo lahko uresničevali samo z aplikacijo dimenzij načela policentralizma. Na naša vrata pa poleg tega še kako krepko trka znanstveno-tehnična revolucija; takrat postaneta znanje in znanost temeljni in odločujoči gibalci vsega nadaljnjega razvoja.

Tako naj bi do leta 1985 višji in visokošolski študij zajel okoli četrtno prebivalstva med 19. in 24. letom starosti, pri tem pa naj bi čez 15 let imeli 30 do 40 tisoč študentov. Po resoluciji o bodočem razvoju SRS naj bi, izhajajoč iz navedenih dejstev, imeli do leta 1985 dvoje univerzitetnih središč po 12 do 15 tisoč študentov, pri čemer naj bi bilo smotno upoštevano načelo racionalnosti, optimalne delitve dela, interdisciplinarnosti, negacije okostinosti in neprilagodljivosti obstoječih univerzitetnih centrov.

To pomeni, da gre pri nas za nov vsebinski in organizacijski model bodoče univerze, ki ga narekujejo: skokovit razvoj znanosti

celoti, pa so na naših visokošolskih zavodov dokaj bolj razviti kot kjerkoli drugje — ustvarjamo namreč tri partitni sitem samoupravljalcev: učiteljev in sodelavcev, predstavnikov zainteresiranih družbenih skupnosti in študentov.

Kadrovsko vprašanje, in to smotno rešeno, ki se kaže kot neizogiben pogoj sleherne rasti in ustvarjalnosti, je v Mariboru tako rekoč vzorno urejeno. Na višjih in visokih šolah je aktivnih preko 130 visokošolskih učiteljev, okrog 30 strokovnih sodelavcev, 40 magistrstov znanosti in prav tako 40 doktorjev znanosti. Vrsta med njimi si je že pridobila habilitacijo in s tem nazive profesorjev na visokih šolah.

Tudi z vprašanji, ki zadevajo študente, ni posebnih problemov. Tri četrtine se jih po diplomi zaposli, a ostali nadaljujejo študij na drugi stopnji in dosegajo celo boljše rezultate od tistih, ki so se prvič vpisali na fakulteto. Prav tako imamo v Mariboru zadovoljivo rešena vprašanja, ki zadevajo visokošolsko in študijsko knjižničarstvo. Medtem ko je s stanovanji v študentskih domovih še dokajšnja stiska, pa po drugi strani študentski paviljon, ki ga gradimo, v tem pogledu ne bo pomnil veliko.

V novem središču ne sme usalmiti boj za dosego temeljnega samoupravnega odnosa, iz katerega bo rasla samoupravna delavna skupnost študentov in profesorjev. Kurzni sistem bomo uvajali kot princip povsod tam, kjerkoli ga bo mogoče uresničiti.

Poleg obveznih temeljnih predmetov bi bodoča univerza v Mariboru poznala obvezne izbirne predmete (40–50 % razpoložljivega časa) in pa neobvezne izbirne predmete, ki bi zajeli eno petino razpoložljivega študentovega časa. S tem bi bila uresničena praktična možnost širokega kombiniranja znotraj disciplin in med njimi. Za uvrščevanje marksistične miselnosti bodo na iniciativno komiteja konference ZKS na MVZ organizirali poseben marksistični center, v katerem bodo delovali renomirani filozofi, psihologi, politologi, sociologi in pravniki. Seveda pa nova univerza ne bi smela pozabiti na razvoj sistema vsestranskega dopolnilnega permanentnega izobraževanja.

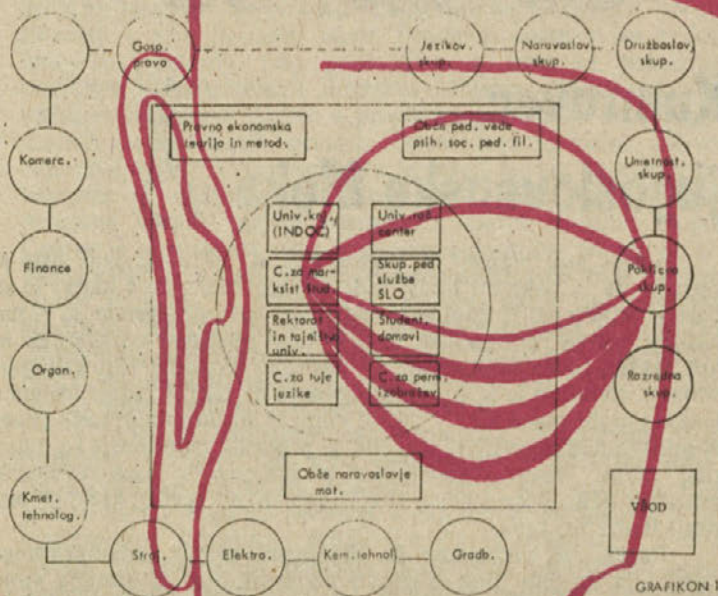
Univerzitetno središče v Mariboru naj bi torej v končni konsekvenci zajelo 7–8.000 študentov vseh stopenj in 700–800 pedagoško znanstvenih delavcev, kar naj bi bilo uresničeno do leta 1985. Do takrat pa bo potrebno zagotoviti tudi najmanj 2.000 novih ležišč v študentskih domovih.

Univerzitetnega središča ne želimo graditi z implicirano predpostavko, da je univerza prostovoljno ali obvezno združenje fakultet, ki so pa doseđanji prakti vase zaprti „hrami učenosti“. Temeljna pedagoško-raziskovalna in organizacijska enota naj bi bila oddelek, ki bi praviloma obsegal eno disciplino oziroma smer. Nujno pa je, da ima ta enota relativno samostojnost in fleksibilnost do drugih oddelkov in univerze kot celote.

Tako vse bolj spoznavamo, da je tradicionalni model univerze vsebinsko presežen kajti ta pozna le tri osnovne kategorije: univerza, fakulteta in katedra (ki je bila čisto „last“ samo ene osebe). Ugotavljamo, da je organizacijska enota katedre prešibka, medtem ko je organiziranost na temelju fakultete prehibridna. Iz tega izhaja, da stanje, takšno kakršno je, ne ustreza niti razvoju znanosti niti formiranju celega spektra novih poklicev in specializaciji v njihovih okvirih. Torej je bilo napak, da smo venomer govorili o krizi univerze, nikdar pa o krizi fakultete ali celo katedre.

Izhod iz nastale krize iščejo po svetu na svojstvene načine, vsekakor pa je eden izmed najznačilnejših in najbolj priznanih ta, da formirajo temeljne enote na univerzi, ki pa jih seve poimenujejo po svoje in nekonvencionalno (npr. Nemci: fakulteta novega tipa). Po tej poti smo krenili tudi v Mariboru, a smo bili sprva, ko še nismo bili poučeni o snovanju novih ustavnih dopolnil, na težavni poti, kajti ustava ni predvidevala ustanavljanja temeljnih organizacij združenega dela. In tako so nam sprejete ustavne spremembe samo priskočile na pomoč, da smo legalizirali naše misli in načrte.

Da pa bi se rešili očitkov, da direktno prenašamo organizacijske strukture iz gospodarstva v visoko šolstvo, smo se

GRAFIKON 1

in z njo pogojena znanstveno-tehnološka revolucija ter izredna dinamičnost splošnega družbenega razvoja. Kot pomemben faktor pa se pojavlja tudi interdisciplinarnost, ki je nikakor ne kaže omalovaževati in o kateri kot imperativu časa prav tako ne kaže dvomiti. Tako naj bi spočetka v Mariboru razvijali zlasti tiste discipline, ki so tesno povezane z razvojem ekonomsko-proizvodnih sistemov in javnih služb, kakor jih nakazuje resolucija o razvoju SR Slovenije. Iz tega pa sledi, da bi naše središče razbremenjevalo in dopolnjevalo ljubljansko.

V Mariboru ne težimo po dupliranju ljubljanske univerze, četudi morebiti na prvi pogled kaže tako, to pa zlasti zavoljo močno poudarjenega načela specializacije znanosti, se pravi intenzivnega razvijanja določenih disciplin in smeri, ki naj bi v končni konsekvenci pripomogli k temu, da bi z njihovim razvojem prodrli v same vrhove evropske in svetovne znanosti.

Seveda bo moralo bodoče univerzitetno središče odražati tudi naš vzgojno-izobraževalni sistem kot celoto in s tem univerzo kot njegov sestavni del; odražati bo morali naše družbene razmere, zadovoljevati specifične potrebe, izgrajevati naš lepši jutrišnji dan.

Prehod visokih šol v univerzitetno središče naj bo predvsem trajen proces, ki naj na osnovi postopnega razvoja doseže svoj cilj in smoter.

Razvoj samoupravnih odnosov, ki so sicer na univerzah v relativnem zaostanku za razvojnim stanjem le-teh v družbi kot

odločili, da bomo v mariborskem visokošolskem sistemu formirali TRPE (temeljne pedagoško-raziskovalne enote), katerih smisel nam pove tudi nekaj več kot TOZD. Značilnost teh TRPE bi naj se kazala v tem, da bi bile sposobne realizirati samostojen pedagoško-raziskovalni program, oziroma da bi lahko izobraževala samostojni strokovni profil. VEKŠ (Visokao ekonomsko-komercialno šolo) bi torej odslej sestavljalo troje TRPE: komerciala, organizacija, računovodstvo; po drugi strani pa bi VPS (Višjo pravno šolo) predstavljala samo ena TRPE – pravo.

TRPE bi torej bila širša enota, ki bi se notranje delila na katedre, institute in pedagoško-raziskovalne centre. Pri tem pa ne bo nič narobe, ako bodo nekatere precej ali zelo velike TRPE (na VEKŠ npr. 800 slušateljev in 100 učiteljev ipd.). V primeru, da ena TRPE ne bo vzgajala samostojnega profila, ali če bodo imeli študentje specifične želje in interese, bo v okviru UM (univerza v Mariboru) zagotovljena široka možnost kombiniranja študijskih programov in s tem formiranja novih profilov strokovnjakov.

Gre torej za formiranje interdisciplinarnih profilov, to se zlasti zavoljo tega, ker bo prisotna cela vrsta predmetov, ki ne bodo imeli namena vzgajati samostojnega strokovnjaka, ampak bodo namenjeni dograjevanju celovite osebnosti (npr. sociologija, marksistični študij, predvojaška vzgoja, gospodarska matematika, statistika in podobno). O formiranju skupnih ali celo novih izobraževalnih profilov pa bi se v okviru UM in znotraj TRPE pripravljali posebni samoupravni sporazumi, v katerih bi določili zlasti programe izobraževanja in vsa druga vprašanja, povezana s formiranjem novega profila strokovnjaka.

Na primer, da 10 do 15 študentov, ki bi se hoteli specializirati za določeno smer v stroki, da iniciativo za sklenitev takšnega samoupravnega sporazuma znotraj TRPE in tako formiraa nov profil strokovnega izobraževanja. Idealni projekt – gledano tako iz organizacijskega kot vsebinskega vidika – bi bil, če bi se vse temeljne enote vezale neposredno na UM in bi tako sčasoma izumrla funkcija visokih šol in fakultet (pri tem smo pripravljene besedo univerza dati pod narekovaj, ker sodimo, da ime samo ni bistveno, temveč da gre zlasti za vsebino, ki pa bo tokrat povsem spremenjena). Edina težava, ki bi utegnila pri takšni reorganizaciji nastati, bi se kazala v tem, da bi dobili preveliko število TRPE (pri UM tudi 30 in več). Iz tega izhaja, da bo UM predstavljala velik zapleten sistem, podoben večjim proizvodnim ali poslovnim sistemom. Pri tem bomo naleteli zlasti na problematiko statistične obdelave podatkov, pregleda nad študijsko, organizacijsko ter obče študentsko in drugo problematiko, ki bi jo bilo poslej nujno voditi centralno.

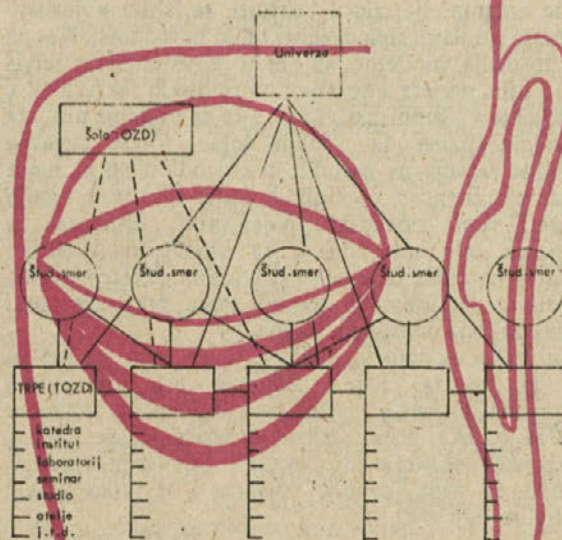
Prav zaradi velikih težav, izhajajočih iz racionalne organiziranosti administrativnega poslovanja, je očitno, da v tem trenutku in na tej stopnji razvoja še ni mogoče eliminirati vmesne stopnje inštitucionalizacije (visoke šole oziroma fakultete) in bo tako nekaj časa še morala opravljati svojo funkcijo. Potem, ko bo ta vmesna stopnja izumrla, se bodo študentje vpisovali direktno na univerzo, in to vsi na enem mestu, a študirali bodo na različnih TRPE. Torej bo imel študent legitimacijo za prisostvovanje predavanjem in za opravljanje izpitov na vseh temeljnih enotah univerze; ne bo se več identificiral s tem ali onim visokošolskim zavodom. Prepričani smo, da bo druga faza uvedbe računalniškega sistema, ki je v teku pri združenju visokošolskih zavodov, obilo doprinesla k temu, da bo čimprej rešeno vprašanje, kako najobimalneje centralno voditi tehnično in kadrovsko problematiko, povezano z UM.

Temeljno organizacijsko enoto (TRPE) naj bi torej opravljal njen najvišji organ imenovan pedagoško-znanstveni zbor TRPE, ki bi bil sestavljen po tripartitnem sistemu, se pravi, da bo sodelovala ena tretjina učiteljev in sodelavcev, ena tretina študentov in ena tretina predstavnikov zainteresirane družbene skupnosti. Interes predstavnikov družbene skupnosti se bo kazal v tem, da bodo v TRPE vstopali v okviru samoupravnih sporazumov na bazi delovnega programa, ki bo zajemal povezovanje z družbenimi in

gospodarskimi organizacijami. Značilnost tega tripartitnega sistema bo tudi v tem, da bodo višji nivoji povsem odvisni od nižjih in bodo opravljali samo tiste naloge, ki jim jih bodo nižji zaupali.

Pojavlja se tudi vprašanje, ali bo univerza obvezno združenje fakultet ali ne. A priori ne težimo po tem, da bi bila obveznost nujna, vendarle menimo, da je za efikasno funkcioniranje sistema nujna določena povezanost in centralna koordinacija dela. Gre torej za velik sistem, pri katerem ne bo bistvena tabla tega sistema, ampak čvrsta, medsebojno povezana skladnost TRPE. Prav tako ne gre za strogo pravno formuliranje, ker je sam pravni status povsem nebistven, ampak je vsa teža in pomembnost skoncentrirana v delovnem povezovanju. Kot sem že poudaril, bo UM vzgajala celovito osebnost. Prav zagadelj bo v neposredni pristojnosti univerze deloval kulturni center, predavali bodo umetnostno zgodovino, in sploh bo močno zastopano kulturno izobraževanje mladega rodu.

V shemi organizacije, ki jo podajamo in ki je bila eno leto in pol v razpravi, je bilo sprva predvidenih kakšnih 60 TRPE, a smo jih skorajda za polovico zreducirali. Tudi tako imenovane „špice“ v okviru teh TRPE so predvidene. Gre za to, da bomo poskušali na določenih področjih prodreti v vrhove svetovne znanosti (npr. marketing na VEKŠ, na gradbeništvu predmet gradbenih elementov, v kemiji tehnološko vprašanje vode, v strojništvu

GRAFIKON 2.

avtomobilizem, pri elektro oddelku jaki tok in pri agronomiji kmetijsko pospeševanje ipd.). Ob koncu junija bo v Mariboru skupščina združenja visokošolskih zavodov, in predvideno je, da bo ob tej priložnosti dan opisan projekt tudi v javno razpravo; že v septembru in v oktobru pa pričakujemo, da bodo pričele šole delovati po novih konstitutivnih principih.

Novi sistem bo omogočal, da se bo eliminirala serijska šola in bo stimuliral tiste momente, ki bodo omogočali individualno obravnavanje študentov. Tudi sistem financiranja teži po tej smeri. Gre za to, da omogočimo študentu, da bo nastopal kot enakopravni subjekt in partner v dogovarjanju o vsej problematiki, ki zadeva študentstvo. Prav tako bo ta sistem omogočal odpravo sopotnikov (navideznih študentov) tako med študenti kot tudi učitelji.

Poudarek bo torej na dograjevanju TRPE, ki bo imela tudi nekakšen status TOZD, medtem ko bo šola kot začasni podsistem imela status OZD (osnovna organizacija združenega dela). Vse dogajanje na bodoči univerzi se bo torej odvijalo v treh okvirih, kot to izhaja iz priložene risbe.

Kakšno univerzitetno središče

V zunanjem okviru bodo TRPE, ki bodo še najmanj interdisciplinarno opredeljene, medtem ko se ta krog vse bolj oži in bo v naslednjem krogu prisotna skupina metodoloških predmetov, ki ne bo vzgajala samostojnih profilov, ampak bodo to zlasti obči teoretični predmeti, ki bodo rabili dopolnjevanju in dograjevanju celovitega znanja študentov. Popolna interdisciplinarnost bo dosežena v zadnjem krogu, kajti tu bodo delovale službe, ki bodo rabile vsem študentom univerze in bodo zato imele interdisciplinarno obeležje.

Vendarle povedano ne zadostuje samemu sebi, kajti prisotni so nekateri pomisleki, ki prihajajo zlasti iz Ljubljane in ki izražajo dokajšnjo mero skepticizma v odnosu do povedanega. Gre za vprašanje popolne ali nepopolne univerze, bicentrizma ali policentrizma, skratka, kje, koliko in kako vzgajati bodoče strokovnjake.

V slovenskem, zlasti ljubljanskem prostoru, se kažejo tudi nekatere težnje, ki odločno nasprotujejo temu, da bi bodoči mariborski visokošolski center poimenovali s tujko univerzo. Nosilci teh teženj nam govore, da je treba obstoječe visokošolske institucije v Ljubljani še kako prezačiti, da so študentje v Parizu leta 1968 hoteli povsem reformirati Sorbono, da pa smo mi pravzaprav konzervativci, ker se postavljamo v diametralno nasprotje sodobnim tokovom. Pri tem poudarjajo, da ni nujno, da bi bilo težišče progressa znanosti prisotno ravno na univerzi. Tudi nekatere delovne organizacije, zlasti inštituti, se lahko pojavljajo kot krepki in včasih primarni tipalci skozi temo nevednosti. Res pa je, da se takoj postavlja vprašanje, ali naj bo nova univerza servis gospodarstva, se z njim poneže v kompaktno celoto in tako zaživi z njim celovito življenje v skupni harmoniji. Gre za ovajanje primata obstoječega tradicionalizma na visokih šolah, ki se pojavlja čestokrat kot cokla razvoja na zavodih in kot odločilen moment pri zaviranju razcveta znanosti v sodobnih pedagoško znanstvenih procesih. Nekateri vidni slovenski predstavniki kulturnega in političnega življenja celo trde, da je za obstoječo slovensko univerzo pravzaprav nesreča, da so se pred kratkim nekatere visoke šole preimenovala v fakultete in da bo treba prejkoslej tudi skorigirati osnutek zakona o visokem šolstvu.

Univerzo je treba deinstucionalizirati – pri tem pa gre za funkcionalnost in ne za nižje rangiranje tega ali onega visokošolskega zavoda. Univerza, takšna, kot jo poznamo, ne more več eksistirati. Čas je, da si resno zastavimo vprašanje, kje, kako, s kom in na kakšen način se bomo združevali. Je mar res neizogibno, da se „združenje“ še dalje imenuje univerza – s tujko katere vsebino je definiral srednji vek?

JOŽE ZAGOŽEN

(Opomba: Uporabljeni podatki so vzeti iz študije, ki jo je pripravilo Združenje MVZ.)

Delavsko samoupravljanje in izobraževanje

DRAGO GORUPIČ:

1. Samoupravljanje kot proces osvobajanja človeka ni odvisno samo od formaliziranega družbenega odnosa, pač pa tudi od razvitosti materialnih in človeških proizvodnih sil, informiranosti ljudi in transparentnosti gospodarstva in družbe ter soodvisnosti, komplementarnosti in nujni interesni integriranosti družbe in njenih delov.

Človek, ki ni informiran, ki nima zagotovljene socialne varnosti, ni sposoben za samoupravljanje. Je manipulativna masa, ne glede na formalne pravice, ki jih ima. Sposobnost posameznika za lastno opredelitev je v tem, da ima dovolj znanja in sposobnosti, tako da lahko spozna resnični individualni in skupni interes ter lahko ukrepa ter pripomore k realizaciji le-teh. Za to potrebuje določeno znanje, ki bi moralo biti vključeno v obvezno splošno izobrazbo očanov, in sistem informiranja kot javno službo (ne pa kot monopol), ki omogoča transparentnost gospodarstva in družbe.

Samoupravna družba bi torej morala imeti dobro razvito in vsem dostopno informativno službo ter razvito mrežo znanstvenih in strokovnih institucij, ki bi morale pomagati delovnim ljudem pri obvladovanju družbene reprodukcije. To je potrebno ne le zaradi učinkovitega funkcioniranja gospodarstva in družbe, pač pa predvsem za demokratično, samoupravno funkcioniranje. Vsaka možnost trajnega omejevanja in monopola nad „družbenim kapitalom“, znanjem in izobraževanjem ter informacijami ustvarja osnovo samosvoje družbene moči, ogroža samoupravne pravice

delavcev in samoupravne proizvodne odnose, vodi k dominaciji in eksploataciji.

2. Jugoslovanska praksa dokazuje, da so omenjeni pojavi resna nevarnost in da obstaja spontana tendenca, da se v samoupravne organe volijo strokovnjaki, da se samoupravno odločanje koncentriira v njihovih rokah, v rokah strokovnjakov in vodilnih: Organizirani vpliv delavcev ni zadovoljiv. Njihova udeležba v organih delavskega samoupravljanja in v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti pada. 1)

Padanje udeležbe delavcev v samoupravnih organih delovnih organizacijah lahko pojasnimo tudi z večjo samostojnostjo, močnejšim delovanjem trga in večjim rizikom delovnih organizacij, kar seveda zahteva večjo strokovnost in učinkovitejše delovanje samoupravnih teles.

Tržišče zaostre odnose med delovnimi organizacijami in znotraj njih, to se pravi, znotraj delavskega razreda. Liberalizacija odnosov intenzivira konflikte in zahteva večjo sposobnost in učinkovitost upravljanja. Torej nismo naredili dovolj za usposabljanje delavskega razreda, da bi ta prevzel svojo zgodovinsko vlogo in premagal ostanke preteklosti. Samo institucionaliziranje samoupravnih odnosov ni dovolj!

Izkušnje kažejo, kako pomembno je izobraževanje človeka ne le za opravljanje delovne, pač pa tudi za opravljanje samoupravne funkcije. V preteklem obdobju smo dosti naredili s pomočjo delavskih univerz. Delavci so spoznavali svoje samoupravne pravice, ki jih zagotavlja ustava, kot tudi cilje, probleme in tendence v razvoju samouprave, ekonomiko podjetja, elemente organizacije gospodarskega sistema in ekonomske politike. Spoznali smo, da se metode in tehnike, kako uveljavljati zakonske samoupravne pravice in kako čim bolje upravljati, ne da naučiti.

V samoupravnem socializmu ne bi smela biti baza odnosov med ljudmi razmerje njihovih materialnih in subjektivnih sil, pač pa enakopravnost, solidarnost med ljudmi ter enakopravnost pri participaciji omejenih sredstev na temelju družbene lastnine. Razen materialnih in družbenih predpostavk zahteva samoupravljanje tudi sposobnost človeka za samoodločanje, se pravi, sposobnost, da spozna zapletene družbene strukture, medsebojne odvisnosti, zakonitosti in tendence razvoja, da spozna svoje mesto in vlogo, možnosti in interese. Na ta način lahko le-te vgradi v funkcionalne skupnosti in v globalno družbo. Upravljalci pomeni odločati, določati svojo aktivnost posamič in skupno v ožjih in širših skupnostih. Pomeni izbirati med danimi možnostmi, pa tudi ustvarjati nove možnosti.

Samoupravljanje je odvisno od upravljalške sposobnosti delovnih ljudi, to je od sposobnosti ugotavljanja možnosti akcije in svojega realnega individualnega in skupnega interesa, to pa zahteva potrebna znanja in informacije. Informacije same po sebi niso dovolj, zahtevajo sposobnost prejemnika, da jih razume, za to pa je potrebno določeno znanje. Praviloma pa ljudje, tudi profesionalni managerji in politiki, ne morejo razpolagati z vsemi znanji za vse vrste odločitev, ki jih sprejemajo, kakor tudi ne morejo obvladovati vso maso informacij, ki jo sprejemajo. Še manj lahko to zahtevamo od delavca-samoupravljalca. Zato je problem demokratizacije družbe, realnega vplivanja delavcev in občanov na gospodarske in politične procese ravno v racionaliziranju in objektiviziranju metod njihovega demokratičnega vpliva. Ni smisel v tem, da se ustvari navidezno demokratičen vpliv, to je, da se ljudje angažirajo na sestankih, informacijah in razmišljanjih, ki pa nimajo nobenega učinka na odločitve, temveč da v resnici lahko zagotovijo kvaliteto in učinkovitost svojega vpliva ob minimalnih stroških in najmanjšem potrošku časa. Ker se bo v nasprotnem primeru zgodilo, kar se v praksi dogaja: da imajo ob vseh demokratičnih formah in angažiranju ljudi stvarni vpliv na odločitve v prvi vrsti profesionalni managerji, politiki in strokovni aparat.

3. Poleg splošnih in specifičnih znanj so za samoupravljanje, za odločanje, nujno potrebna znanja o procesu upravljanja, o metodah in tehnikah odločanja ter o kontroli izvajanja odločitev. Samoupravljanje je skupno odločanje o skupnih stvareh. Pri sprejemanju konkretne odločitve v podjetju, v občini ter na višjih integracijskih ravneh je treba angažirati razpoložljivo družbeno znanje in informacije, da lahko sprejmemo optimalno odločitev, ne pa le informacije, ki so na dosegu roke in ki so verjetno pomanjkljive za takšno odločanje. Predlog ene skupine strokovnjakov morajo delavci preverjati preko drugih skupin strokovnjakov. V strokovni konfrontaciji bodo dobili maksimum družbenega strokovnega znanja. Tako bodo razbili monopol nad znanjem in informacijami.

To zahteva tudi določeno organizacijo znanstvenih in strokovnih služb, mrežo takšnih organizacij kot javno službo, ki bo na razpolago delavcem in občanom, njihovim zvezam pri reševanju kompleksnih samoupravnih problemov. Za realiziranje svojih samoupravnih pravic je delovnim ljudem potrebna sposobnost kritičnega mišljenja, jasnega izražanja misli izkoriščanja informacij ter sposobnost diskusije. Delavsko samoupravljanje ni le ekonomsko delovanje, je enotnost ekonomskega in političnega delovanja. Delovni ljudje v samoupravljanju ne izvršujejo le funkcijo nujnega upravljanja procesa gospodarjenja in družbene reprodukcije, pač pa tudi samirazvijajo, gradijo samoupravni sistem, njegovo strukturo in mehanizme, temeljne principe in odnose vse tja do tehnične realizacije.

Zaradi vsega tega je – poleg izobraževanja za opravljanje delovne funkcije – potrebno tudi upravljalško izobraževanje vsakega delavca in občana, tako da lahko čim bolj racionalno doseže svoje samoupravne pravice v delovni in življenjski skupnosti (podjetju in občini) ter v globalni družbi. Del tega izobraževanja mora dati splošna izobrazba, obvezno šolanje, drugi del pa mora dati trajno izobraževanje preko sredstev javnega obveščanja in posebnih seminarjev. V tem je posebna vloga sindikata. Sindikati morajo vzpodbujati in razvijati mrežo izobraževanja delovnih ljudi.

Usposabljanje delavcev za samoupravljanje in aktivno vlogo pri izgradnji samoupravne družbe ni le stvar izobraževanja, pač pa tudi njihove konkretne prakse v raznih samoupravnih telesih in raznih oblikah posrednega in neposrednega vplivanja na procese upravljanja in lastno usodo.

Med nujna znanja o upravljanju spada sledeče: kako spoznati probleme od pojavnih oblik do njihovega bistva, kako oblikovati alternativne rešitve, kako določati kriterije in izbrati optimalno rešitev, kako zbirati in izbirati informacije in predloge, kako izkoristiti tuje znanje, kako razpravljati o različnih predlogih, kako precizno definirati odločitve, kako kontrolirati izvajanje odločitev. Da bi lahko upravljali, moramo poznati tehnologijo upravljanja, znanstvene metode mišljenja in pristope k problemom.

1) Neca Jovanov, Konflikti i njihovi učesnici, Teorija in praksa 10/71

prevedel D. Z.

TOZD v kmetijstvu

Že dve leti je, odkar smo sprejeli ustavna dopolnila, ki so nakazala izhod iz čedalje bohotnejšega širjenja tehnokratske in birokratske miselnosti v naši družbi. Jasno je, da tudi kmetijstvo ni bilo izvzeto. V imenu širokih množic je odločala realtivno majhna skupina iz samoupravnih organov podjetij oz. zadrug.

Odločitev, da se ustanovijo TOZD v kmetijskih podjetjih, je videti enostavna in preprosta, kar pa ni res, če se zavedamo permanentnih posledic te odgovorne odločitve. Na ožjih področjih, se pravi v svojih TOZD, morajo prevzeti oblast neposredni proizvajalci – kmetje in delavci. Njihovi pooblašteni delegati pa imajo nalogo, da s sporazumevanjem usklajujejo različne interese, a brez preglasovanj, kot se je doslej mnogokrat dogajalo v delovni organizaciji kot celoti.

Delavci in kmetje (ali oboji skupaj) ustanovijo svojo TOZD na podlagi kriterijev, ki so v 21. ustavnem amandmaju, in t v drugi točki drugega odstavka: „Delovni družbi. Jasno je, da tudi kmetijstvo ni bilo izvzeto. V imenu širokih množic je odločala relativno rezultat njihovega skupnega dela v izmenjavi potrdi kot vrednost in ki se na tej osnovi lahko samostojno izrazi, imajo pravico takšen del organizirati kot temeljno organizacijo združenega dela.“

Citat iz dopolnila nam pove vse. V večini kmetijskih organizacij so razpravljali o vsebini ustavnih dopolnil in prišli do specifičnih zaključkov. Tako je bilo na razpravah ugotovljeno, da so lahko manjše zadruge samoupravno organizirane kot celote. V vseh večjih zadrugah pa bo treba ustanoviti dva ali celo več TOZD. Te pa morajo, kakor je bilo že rečeno, urejati svoje medsebojne odnose izključno z dogovori, tem dogovorom pa je za podlago prva točka drugega odstavka 21. ustavnega dopolnila, ki pravi: „Da bi se zagotovil takšen družbenoekonomski položaj delovnega človeka, da v delovnih ljudem zajamčena kot njihova neodtujljiva pravica, da v temeljnih organizacijah združenega dela, v kateri se združujejo in delajo, ter v vseh oblikah združevanja in poslovnega sodelovanja teh organizacij pridobivajo dohodek in na podlagi svojega dela upravljajo zadeve in sredstva družbene reprodukcije in odločajo o dohodku, ki ga kot del celotnega družbenega dohodka ustvarijo sledi, da imajo samupravljavci TOZD vso pravico in celo dolžnost, da sami odločajo o gospodarjenju v svojem okviru pa tudi o delitvi sredstev, ki jih producirajo s svojim delom. Zaradi tako širokih pravic imajo tudi dolžnost odgovorno gospodariti znotraj svoje organizacije, svojega podjetja in s tem posredno v družbi kot celoti.“

Zato morajo imeti neposredno ali posredno vsa sredstva in iz tega izhajajoča pooblastila za dobro gospodarjenje. Tu pa se večkrat zatika, ker določeni vodilni kadri v združenem podjetju ne morejo več dojeti, da ni več tako imenovanih centralnih skladov, s katerimi bi ti „višji“ samoupravni forumi razpolagali. Da bi obdržali svojo odločilno vlogo, širijo nezaupanje v TOZD, češ da se samoupravljavci ne bodo mogli z dogovarjanjem sporazumeti in da bodo nastala nesoglasja, kar bi imelo morda kdaj za posledico, da bi katera izmed TOZD prišla v nepredvidene težave. Zame je to izrekanje nezaupanje delavcem in kmetom v naprej. S takimi elementi je treba odločno in hitro razčistiti, pri čemer nas podpira tudi pismo tovariša Tita in Izvršnega biroja. Ti tovariši so prišli tako daleč, da se niti več ne štejejo med delavce in kmete, čeprav so izmed njih izšli. Preprosti delavci in kmetje rabijo takšen samoupravni sporazum, da ga bodo lahko razumeli, za kar mora ljudje v vsakem delu delovne organizacije, ki predstavlja delovno celoto, v kateri se lahko

Sprejeti so samoupravni sporazumi o usmerjanju delitve dohodka in osebnih dohodkov za posamezne dejavnosti, tako tudi za kmetijstvo in živilsko industrijo. Ustavna dopolnila pravijo, da v bodoče podjetja niso več nosilci teh sporazumov, ampak vsak TOZD, sproazumno pa lahko tak sporazum podpišejo TOZD istega podjetja skupno. Delovne organizacije v kmetijstvu se razlikujejo v glavnem v nazivu, opravljajo pa različne dejavnosti kot so proizvodnja, predelava, prodaja, gostinstvo, servisne usluge in še kaj. Zato morajo TOZD skleniti še dodatne samoupravne sporazume, ki usklajujejo specifičnosti različnih TOZD. Statute bo treba povsem spremeniti v podjetjih v katerih je več TOZD, ker so ti v bistvu z nastankom TOZD razveljavljeni. Sprejeti bo treba nove, ki bodo rezultat dogovora med TOZD in bodo zagovarjali načela samoupravljanja, samostojnega organiziranja in ga bo kot takega lahko sprejela vsaka temeljna organizacija kot svojega. Manjše zadruge, ki so cele organizirane kot TOZD, pa kot njihova neodtujljiva pravica, da v temeljnih organizacijah združenega dela, v katerih

Važno je, da se TOZD sporazumejo o sankcijah zoper kršitelje sporazumov, še posebej pa o sankcijah za materialno odgovornost v medsebojnih odnosih. Zaradi tega morajo biti medsebojno materialni odnosi natančno določeni, izvajanje le-teh dohodka ustvarijo v različnih oblikah združenega dela in združevanja sredstev. Iz tega sledi, da imajo samoupravljavci TOZD vso pravico in celo dolžnost, da sami in uslug, ker so doslej v zadrugah poznali razne kalkulativne, dogovorjene notranje in zunanje tržne cene neodvisno od rezultatov poslovanja. To je povzročilo nekontrolirano prelivanje sredstev predvsem v trgovino, ki je imela ob takem stanju privilegirani položaj. Ob tem bodo morali prevladovati interesi delavcev in kmetov zaradi njihovih razrednih interesov.

Iz napisanega vidimo, da bo gospodarjenje oz. samoupravljanje na temelju TOZD težje kot doslej. To so revolucionarne spremembe, ki zahtevajo zrelo samoupravno zavest. Centralno odločanje mora biti zamenjano, povsod morajo o stvareh razpravljati delegati TOZD in jih seveda na podlagi dogovora in kompromisov sprejeti takšne kot zanje odgovarjajo vsem zainteresiranim. Zaradi tega se morajo TOZD in njihovi delegati zavedati da bi katera izmed TOZD prišla v nepredvidene težave. Zame je to izrekanje nezaupanje

Tone Cerjak

Tisk naj bo odraz samoupravne družbe

Specifična jugoslovanska realnost, seveda v samoupravnem smislu, je jugoslovanska posebnost, ki bi jo morali sodelavci naših časopisno-založniških podjetij in RTV hiš upoštevati in vgraditi v okvir svojega delovanja. Naša sredstva informiranja bi postala šele tedaj močnejše orožje samoupravne socialistične družbe, kar pa je prvi pogoj, da tisk razširi svoj vpliv in da se združi v enoten sistem informiranja v državi. To bomo morali doseči, ker bo v jutrišnjem dnevu, v najbližji prihodnosti, moral tisk pisati bolj poglobljeno, moral bo delovati bolj angažirano in bolj borbena. Jugoslovanski informativni tisk mora iskati in razkriti vse umazane plati medalje in pokazati na sovražnike samoupravne družbe in razgaliti delovanje tehnokratskih, anarhoindividualnih in anarholiberalnih struktur. Ob tem mora tisk poudarjati vse tisto, ker je v družbi naprednega in pozitivnega. Novinarji, ki naj bodo na področju svojega delovanja samostojna notranja partijska sila, bi morali skrbeti za to, da bi jugoslovanski tisk izhajal iz razrednih pozicij in tako poudarjal pozitivna valovanja v raznorodnih družbenih in družbenopolitičnih strukturah. Za to bi morale novinarje usposobiti šole, v katerih se izobražujejo predvsem fakultete za politične vede, sociologijo in novinarstvo, ker kadri, ki izhajajo iz tovrstnih zavodov, niso pokazali najzadovoljivejših rezultatov.

Posebno mesto v tem komunikacijskem sistemu ima zabavno-revialni tisk, ki pa pomeni dilemo v družbeni stvarnosti; v veliki meri namreč ogroža družbene in pravne norme in s tem sistem vrednot socialistične samoupravne družbe. To področje tiska daje potrošnikom takšne literature izkrivljeno sliko družbene resničnosti in s tem negativno vpliva na oblikovanje osebnosti in individualnosti bralcev.

Posebna usmerjenost tiska izhaja iz tez, da je marksistično izobraževanje članov naše družbe zapostavljeno. Idejnost izobraževanja ne pomeni uvajanja pragmatizma v pouk in s tem podrejanja potrebam dnevne politike, pač pa to, da mora biti ves učni proces subjektov vzgoje in izobraževanja zasnovan na znanstvenem marksizmu. Brez poznavanja in razvijanja marksističnega mišljenja ne moremo oblikovati takšnih osebnosti kot so potrebne samoupravni socialistični družbi. Za osvoboditev te zapostavljenosti je bilo nujno pregledati dosedanje stanje jugoslovanske marksistične literature in posameznih teoretskih časopisov ter možnosti intenzivnejšega razvoja ustvarjalnosti na področju izdajanja marksistične literature. Ob kritiki dosedanje založniške politike (marksistične literature je bilo premalo ob poplavi zabavno-revialnega tiska) se moramo natančno opredeliti, kaj štejemo za marksistično literaturo. Če se opredelimo zgolj na klasična dela Marxa in Engelsa, bo knjižna polica marksizma pol prazna; marksistično literaturo naj pomenijo dela ustvarjalcev, ki so osvojili marksistično miselnost, razredno opredeljenost in dialektiko kot metodo. Med marksistično literaturo moramo všteti nedvomno tudi konstruktivno-teoretično preučevanje naše družbe kot celote, ker prav takšen pristop terja naš samoupravni sistem.

EDVARD PUKŠIČ

panorama

Predmetna inkvizicija

Vladimir Gajšek

KRISTUS IN SODOBNI ČLOVEK

V poslovalnih prostorih Ljubljanske banke v Mariboru (v Tyrševi in na Partizanski) si je možno ogledati zanimivo razstavo likovnih del mlade mariborske likovne ustvarjalke Brigite Požegar, dijakinje I. gimnazije. Lansko leto se nam je Brigita Požegar predstavila s študijami v svinčniku v mladinskem razstavišču AVLA. Ze takrat je bila deležna številnih priznanj likovnih strokovnjakov. V letu dni je ustvarila številna nova dela v kredni in pastelu. Glavni predmet njenih slik je človek sodobne civilizacije. Obravnava njegov odnos do družbe, skratka do okolja, ki ga obdaja. Potegnila je zanimivo primerjavo med Kristusom in tem človekom. Kristus ji ne pomeni biblijske osebe, marveč simbol izgubljenega človeka, ki ga družba uničuje in ubija. Svoja dela je podnaslovlila z verzji iz poezije Georga Trakla.

Med širjenjem razstavne dejavnosti v Mariboru je potrebno omeniti tudi prizadevanja Ljubljanske banke, saj je dala na voljo oba poslovna prostora za razstavno dejavnost. Tako smo lahko videli dela Silvije Popoviča in razstavo fotografij Dragiše Modrinjaka. Takšno dejavnost velja pozdraviti, saj prispeva k estetskemu oblikovanju našega okolja in kulturnemu vzgajanju ljudi.

DSL

V prostorih salona Rotovž je odprta razstava pododbora slovenskih likovnih umetnikov Maribor. Razstava je posvečena preminulemu akademskemu slikarju in pedagogu na Pedagoški akademiji v Mariboru Maksimiljanu Kavčiču.

Na žalost moramo ugotoviti, da je salon Rotovž še vedno zaprt ozek krog, ki ne dopušča dostopa mladim in nadarjenim likovnim ustvarjalcem, ki so brez akademije. Zdi se, da takšna politika razstavnega programa ne prispeva k širitvi umetnosti med najširše kroge. Tako se ponavljajo iz leta v leto vedno razstave istih avtorjev, ki so delno že izčrpali svoj izpovedni program in se v svojih delih velikokrat ponavljajo. Po eni strani salon Rotovž le stežka najde razstavljalce, po drugi strani pa zavestno zavrača vse novo, vsa napredna iskanja in tokove. Brez dvoma s tem zavira razvoj domače likovne umetnosti in povzroča, da so razstavni prostori skorajda vedno prazni in da se otvoritev udeležijo le redki stalni obiskovalci in tisti, katerim to ukazuje službena dolžnost.

*zaman
brezupno zaman stresamo
v dolgih nočeh
rešetke sanj*

ŽARKO GOLOB

DVE OPICI

*dve opici v živalskem vrtu
sta se šli ljudi
paznik je očistil kletko
in odnesel trupli*

ŽARKO GOLOB

NOVA PRAVLJICA

*sredi gozda
sta se srečali
dve
rdeči kapici*

*še preden
je pritekel volk
sta si že pregriznili
vratova*

ŽARKO GOLOB

KULTURNI SPORAZUM

Aprila je bil v Beogradu podpisan prvi skupni sporazum o izmenjavi kulturnega programa med Avstrijo in Jugoslavijo. Ta program naj bi omogočal tesnejše sodelovanje in načrtno izmenjavo kulturnih prirediteljev.

Zmaga človeka nad njegovim lastnim neuresničenim bistvom, ki se je zgodila z umetnostmi in znanostjo, ne more biti nekaj iracionalnega, nekaj, kar bi se odtujevalo v družbi in od družbe, temveč je človekova zmaga nad samim seboj sočasno edini realni potencial, v katerem se neposredno-proizvodno ali posredno-reproduktivno nenehoma uresničuje. Laboratoriji specifičnega uma pa zategadelj postajajo vse bolj in bolj azili shizoidnih tokov, ki rušijo socialni izvor in funkcijo umetnosti in znanosti. Amfiteater današnjega časa in prostora se dogaja in se uprostori s kreativno imaginacijo, tedaj z univerzalnim, vendar orodnim jezikom, s katerim se medsebojno sporazumevamo. Tako je zdaj jasno, da človekov obstoj ohranja razumski obrambni sistem pred iracionalno, slepo in onemelo panjko, da umetnosti in znanost uvrstijo čas zgodovine in prostor ustvarjalne akcije. Akcija je polna realnost človeka, je subjektivna in objektivna možnost, da človek živi kot celota in da je celota.

Kar pa celoto ruši, ni le neka apriorna radovednost pred svetom in za svet, ni obsojeno samoljubje za vsakovrstno ali naključno spoznavnost, marveč je v prvi vrsti dokazovanje lastne eksistence v socialni celostni strukturi, torej v zgodovini in družbi. Razum zato zdaj ne potrebuje več iracionalnosti, da bi dokazal samega sebe, temveč aktivira človekovo realno navzočnost, ruši samorazvidnost vseh vprašanj in tako iz ustvarjalne prakse priznava le nazorsko-bivajoče protislovje. Ali narobe: razum je v sebi nezadosten, vendar ne potrebuje odrešilne bilke skozi iracionalnost, uresničuje se kot kulturni dejavnik in pomeni potrjevanje lastne objektivne navzočnosti. Šepet umetnosti in znanosti se konstituira v kriku prebivanja. Odkod tedaj destrukcija, ki se je razvila iz tradicionalnih absolutnih kategorij? V destrukciji razuma tičijo pogoji volje do moči in zlorabe človeka proti človeku. Emancipacija človekove razumne akcije tiči zato v uporabnosti in nuji kreativnega dela. Celostno bivanje človeka pa zato in predvsem zato ne zgreši svojega realnega položaja, svoje produkcije.

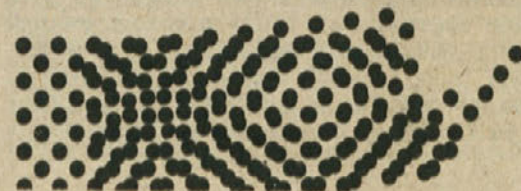
V realnem humanizmu in produkciji znanosti ter umetnosti je mogoče izvesti kategorično redukcijo vrednot, čeprav ta redukcija ne pomeni s tem še popolnosti in dokončne človekove samounečitve. Le zgodovinsko človekove realitete, le odpravljane razumske in iracionalne destrukcije pomeni odpravljati hkrati socialno in zastonjeno pa umetniško samovoljo. Ali ni čisto jasno, da elitne, futurološke, utopične kuhinje kuhajo strupe za idejno nejasnost in za razkol iz predsodkov? Destrukcija mora biti vselej pozitivna, če hoče dialektično uničiti slabo mistifikacijo, če hoče odpraviti spretno zavest in jo prevrednotiti skozi zgodovino realnega človeka v smiselno novo bivanje. Iz takšne razklenjene socialne človeške pozicije je mogoče postaviti izrecno vprašanje o razmerju med ideologijo in prakso, med razumskimi sistemi in zgodovino. Moč raste iz brezizhodnosti prebivanja. Instrument, ki naj je spoznavno izhodišče, je poskus bega pred razumom, je avtomacija človeške vztrajnosti, je radikalni dvom v vse obstoječe, vendar je tudi razlika, tedaj gotovost lastnega dvoma. Resnica revolucionarne subjektivitete se je znašla v bistveni razliki med družbo in zgodovino, med akcijo in ničem, med besedami in dejanjem; sledi kategoričnim notranjim in zunanjam nasprotjem, je v igri in zakonitosti ciljev in sredstev, proizvodnje in reprodukcije.

Gotovost in dvom nista več razcepljena v dualizem, saj sta docela navezana na celostnega človeka in na njegovo realiteto, na obzorje njegove svobode ali posrednega (znanstvenega, umetniškega) vpliva. Akcija uma in znanja – umetnosti in znanosti – mora biti spontana, če hočemo videti temeljno subjektivno odprtost v svet, če hočemo dojeti vsebino kvalitativne realnosti in kvantitativne celotnosti, če hočemo dojeti vzajemne zgodovinske oblike in družbeni način in nujnosti. Jasno je, da zdaj niso več pomembne stvari po sebi niti stvari za-se, temveč so bistveni človeški odnosi, v katerih dobivajo predmeti svojo veljavo, ceno, dosegljivost in proizvodno danost. Široko obzorje predmetne danosti se resda razvija s tehnologijami in tehnikami in specifičnimi znanstvenimi odnosi, tedaj v samoosmislni eksperimenta in laboratorija, vendar bi navzočnost predmetov ostala brez človeka izza sveta, bila bi absolutno sebi odtujena predmetnost. Enako velja za zavest, ki dojema posamezne predmete – znanosti in umetnosti – le kot relativno človekovo namero, kot naravnano intencijo v človekovo naravo, kot gotovost in dvom in odnos med njima. Kar je bilo nekoč radovedno čudenje nad seboj in nad svetom, je zdaj tu-bitna brezpogojnost prebivanja, je tesnoba in svoboda v človeškem času zgodovine in v njegovem socialnem prostoru.

UMETNIŠKA FOTOGRAFIJA V AVLI

V mladinskem likovnem razstavišču AVLA na I. gimnaziji v Mariboru so odprli novo razstavo umetniške fotografije. Svoja najnovejša dela predstavljata brata Mišo in Zoran Hochstaetter. Uvodni govor je imel prof. Marjan Remec, likovni pedagog na I. gimnaziji. V kratkih potezah je opisal dosedanje umetniško in življenjsko pot obeh avtorjev.

Mišo Hochstaetter nam predstavlja zgodbo o jadrnici Ani Mariji. V zaokroženem ciklu fotografij podaja razmišljanja in izpoved. Njegov brat je posegel na eksperimentalno področje in razstavlja slike zgradb (gotika) na rdeči podlagi z izrezanimi okni, vrati itd. Takšne razrezane fotografije dobijo povsem nove dimenzije in aspekte.

Kulturni metamorphosis

V samoupravni socialistični družbi dobiva kultura isti samoupravni status, iste samoupravne pravice in dolžnosti kot vsa področja združenega dela. V prejšnji številki KATEDRE smo poudarili, da dosega kultura samoupravni status v ustanavljanju kulturnih skupnosti. Kako poteka ta kulturna metamorfoza, je temeljno vprašanje in hkrati cilj minulega zveznega posvetovanja o idejnih vprašanjih kulture. 1).

Uvajanje samoupravnih odnosov v kulturi pomeni zgodovinski novum, ki bistveno spreminja dosedanjo relacijo med kulturo in državo, med kulturo in politiko, pa tudi relacije znotraj kulture same. Jugoslovanska samoupravna praksa nima konkretnega zgodovinskega primera, prav tako je model kulturne samouprave docela svojski.

Boj za samoupravne odnose pomeni boj proti nevarnostim, ki se pojavijo ob izpostavljenosti kulture raznorodnim napadom na naš družbenopolitični sistem. Samoupravni odnosi morajo temeljiti na delavskem razredu in mu hkrati odpreti vrata v kulturo. Delavski razred je treba spremeniti iz objekta v subjekt kulture.

Samoupravljanje kot nov družbeni odnos bistveno spreminja tudi dosedanjo vlogo in funkcijo kulturnega ustvarjalca samega. Kulturno ustvarjanje je sestavni del združenega dela in ima kot takšno enake samoupravne pravice in dolžnosti kot katerokoli drugo delo. Produkti kulturnega ustvarjanja – umetniško delo – niso zgolj družbene dobrine, ki oblikujejo in zadovoljujejo neposredne življenjske potrebe ljudi, so hkrati tudi pričakovani, čeprav ne vedno načrtovani in dogovorjeni rezultati združenega dela.

Uveljavljanje samoupravnih odnosov v kulturi pa se srečuje tudi z različnimi težavami, odpori in protislovji, ki so podkrepjeni še z malodušjem in nezaupanjem delovnega človeka, kakor tudi kulturniške inteligence. Na vse to pa moramo gledati kot na zgodovinsko posledico medsebojne odtujenosti kulturnih in množic ter odločno, vztrajno in nepopustljivo graditi samoupravni model kulture kot našo izvirno samoupravno socialistično alternativo meščansko liberalističnemu in administrativno socialističnemu modelu kulture. Z razvijanjem in uveljavljanjem takšne alternative se je mogoče uspešno bojevati proti poskusom oživiljanja administrativno etatičnega urejevanja razmer v kulturi kakor tudi proti različnim anarholiberalističnim poskusom zlorabe umetniškega ustvarjanja na politične cilje, ki so v nasprotju ne samo z našo družbeno usmerjenostjo, temveč tudi z različno svobodo umetniške ustvarjalnosti in z umetniško resnico nasploh.

Bilo bi žalostno, če bi komunisti omejevali svojo vlogo na to, da tekajo zdaj za enim zdaj za drugim in mu dokazujejo, da nima prav, da je njegovo delovanje idejno in politično škodljivo. Ne more biti dvoma, da smo se doslej premalo odločno spopadli s takšnimi pojavi tudi kritično. Vsemu temu nasproti moramo postaviti prepričljivo umetniško alternativo, ker bodo sicer znova uspevali poskusi posameznikov, da se še naprej skrivajo pod plaščem boja za svobodo umetniške ustvarjalnosti (!).

Se vedno obstajajo dileme naše kulturne politike. Nekatere med njimi so prišle do izraza v zadnjih razpravah o stanju jugoslovanskega filma. Zato se moramo vprašati, kako je prišlo do takšnih pojavov in da so se le-ti lahko tako dolgo bohotali, ne da bi naleteli na oviro ter da so lahko nastopali z agresivnostjo, ki je brezobzirno potisnila v stran kritiko in skoraj onemogočala

drugačno umetniško usmeritev. Vse bolj očitno je namreč, da nam je doba nekritične evforije prinesla več slabega kot dobrega. Pojavljajo se torej vprašanja: kaj storiti, DA NE BOMO ZAŠLI IZ ENE SKRAJNOSTI V DRUGO? KAKO ZAGOTOVITI MAKSI-MUM USTVARJALNE SVOBODE, DA JE OB TEM NE BI ZLORABILI? Kako se izogniti napačnim frontam, iskanju in USTVARJANJU NASPROTNIKOV, kjer jih nimamo, ter IZGUBLJANJU ZAVEZNIKOV, kjer jih po naravni strani imamo in moramo imeti.

Eden izmed možnih odgovorov je neizdelanost samoupravne strategije na področju kulture in morda celo NEIZDELANOST SAMOUPRAVNEGA MODELA KULTURE. Od ideje moramo preiti k stvarnosti in socialno materializirati idejo. To je še nekoliko teže, ker jo skušamo (IN MORAMO!) realizirati v okoljih, ki se po stopnji kulturne razvitosti, po zgodovinskem izročilu, po ekonomskih možnostih in po celi vrsti drugih faktorjev med seboj silno razlikujejo. Vendar: ideja, ki se hkrati uresničuje in preverja v različnih okoljih, se hitreje razvija. Prav tako je koristno za vsako republiko in pokrajino slišati o izkušnjah, problemih, načrtih in stališčih drugih pokrajin in republik, jih primerjati med seboj in izvedeti, kako rešujejo podobne in celo iste probleme drugod ter tako priti do nekaterih skupnih stališč in sklepov.

Posebno pozornost je treba posvetiti graditvi kulturne politike in pa predvsem oblikovanju merila umetniških vrednot. Družba se mora nujno zavzemati za idejnost kulture (!). Ker je bila oddaljenost kulture od družbe jasna, se moramo zavzeti za takšen koncept kulture, za takšne odnose, pri katerih se bodo komunisti vračali k delavskemu razredu.

1) KOMUNIST, št. 14, 6. 4. 1973

Priredil: EDVARD PUKŠIČ

MINISTER IN KRITIK

- Ka menite o novem romanu Zbyslava Szpote? 1 – je vprašal minister.
- Mislim, da je Szprotin novi roman dober, minister – je odgovoril kritik.
- Minister je odkimal z glavo.
- Se pravi dober v nekem pogledu – se je popravil kritik.
- Minister je odkimal z glavo.
- V nekem smislu dober, to pomeni za majhno skupino kavarniških intelektualcev.
- Minister je odkimal z glavo.
- Bolj za občinstvo neizbirčnega okusa. Slabo sem se izrazil.
- Minister je odkimal z glavo.
- Sploh pa je to slab roman, gospod minister.
- Minister je odkimal z glavo.
- Pri čemer ga ni potrebno popolnoma obsojati.
- Minister je odkimal z glavo.
- Neudoben je strašno ta ovratnik – je pripomnil kritik.

Steania Grodzienska
S poljščine prevedel
dr. Mate Šimundič

Iszprota=sardina

Akcija ali simbol?

Danes filme razvrščamo na KOMERCIALNE in UMETNIŠKE. Med komercialne uvrščamo v glavnem westerne, kriminalke in ljubezenske limonade. To so filmi, za katere je skoraj obvezen „happy end“ in mnogo solz. Ta zvrst vzbuja ženskam solze, moškim poželenje in otrokom sanje – biti gusar, „kavboj“ ali pogumni Indijanec. Seveda pa pridemo pri teh merilih včasih v dilemo, kam nej neki film uvrstimo. Tedaj pride do takih kompromisnih rešitev: „... delo, ki je sicer kriminalka z mnogimi napetimi akcijskimi scenami, ima pa tudi svojstveno umetniško vrednost, kar ga povzdiguje nad ostale filme te zvrsti...“; „... gre sicer za zgodbo, kot smo je vajeni pri ljubezenskih „poceni“ filmih, vendar jo je režiser obdelal izredno doživeto, da, celo umetniško...“ in tako dalje.

Zelo podoben, čeprav bistveno drugačen problem pa nastopi o b filmih o velikem agentu Jamesu Bondu. Že ko smo videli v Mariboru prvi film te serije – Goldfinger, smo lahko mirno rekli, da bodo ti filmi polnili dvorane in blagajne kinematografov. Veliki agent 007, moški, kot bi hotel biti marsikdo od gledalcev, prelepe ženske, izredni akcijski prizori in čuda tehnike, s katerimi si 007 pomaga pri svojem nevarnem poklicu – to mora vleči! In res, tako je bilo pri Goldfingerju, tako je bilo pri Dr. Nou in še pred kratkim pri filmu Diamanti so večni. Kritika in večina publike sta tej seriji dali sloves zanimivih AKCIJSKIH filmov, pri katerih se človek lahko sprosti in se včasih tudi nasmeje. S tem je bila pravzaprav usoda teh filmov zapečatená – nihče si ne bo več upal trditi, da je v njih našel še kaj več! In res bi se mu vsi smejali. Žal!

Popolnoma napačno je uvrstiti te filme v tak razred! Saj bo globoko mislečemu gledalcu, ki ima potreben čut in duševno zrelost, kmalu jasno, da gre tu za več. 007 ni samo detektiv, ni samo agent. To je čist simbol. Prav tako imajo vsi filmi o njem globljo noto, ki jo lahko zazna samo globlje čuteč in asociacije s posoben gledalec. Tak človek bo kmalu našel v Jamesu Bondu tragično figuro sočloveka, ki mora početi vse, kar mu naroči delodajalec, ki je zaradi svojega denarja močnejši od njega. Človek, ki je duševno in telesno izredno razvit, mora biti podložen mnogo šibkejšim (in malomeščanskim) denarnim močtem. Ni simbola, ki bi mogel bolje pokazati KRIVIČNOST IN NENARAVNOST KAPITALISTIČNE DRUŽBENE UREDITVE!

Še več simbolov bi mogel naštet, in to iz vsakega od teh filmov, vendar bom spregovoril le o poslednjem, kar smo jih videli v Mariboru – DIAMONDS ARE FOREVER, ker nam je ta še najbolj svež v spominu. Začnimo kar s prvo sceno, ko dva homoseksualca ubijeta nekega tihotapca diamantov, se nato primeta za roki in počasi odideta – simbol, ki nam pokaže (če le znamo prav prislunhiti režiserjevemu prefinjenemu izrazu) večno ZMAGO LJUBEZNI NAD SMRTJO. Prav tako kaže tudi absurdnost smrti, nad katero ni potrebno jokati. SAJ GRE ŽIVLJENJE DALJE, še nadalje polno LJUBEZNI IN PRIJATELJSTVA. Ne smemo pozabiti tudi pregona, ko se policisti vržejo na lov za Jamesom, ko 007 zapelje skozi ozko ulico po dveh kolesih, policijski voz za njim pa se zaleti. Kako čist simbol! Nikoli ne sledimo poti genijev (James je genij, o tem ni dvoma, to lahko potrde tudi vsi gledalci, ki sicer ne dojemajo simbolistike v njem!), ker ne zmoremo istih poti kot oni. Vsakdo naj izbira svojo pravo pot v življenje! Drugi genij v tem filmu, veliki zločinec, ki hoče imeti ves svet pod svojo oblastjo, mora umreti, kot mora propasti vsak negativno usmerjen duh (za to imamo dokaze tudi v zgodovini)! Kakšen jasen dokaz absurda v iskanju samo materialnih dobrin je v tem, da diamanti izginejo v vesolju (torej daleč proč od pohlepnih materialistov), ostane pa samo LJUBEZEN med glavnima protagonistoma, Jamesom in dekletom (ki je tudi samo zaradi ljubezni našlo pravo pot, pod od zločina k poštenju in sreči).

Samo prostor mi ne dopušča, da bi razjasnil vse simbole v tem filmu. A vseeno upam, da boste od sedaj naprej drugače gledali na te filme, da jim boste znali prav prislunhiti in iz dvorane odnesti marsikatero POMEMBNO ŽIVLJENJSKO PRAVICO. Nikar se ne pustite, dragi gledalec, zavesti akcijski zavesi, ki jo je režiser potegnil čez film, saj je lahko le na tak način uspel tudi finančno in si s tem omogočil dati sladokuscem še več priložnosti, obogatiti svoje misli s plemenitim simbolom vseh naših napak, z velikim, a tragičnim junakom Jamesom Bondom, ki si samo zaradi svoje izgubljenosti v blazni hitrosti našega časa (kot smo pravzaprav izgubljeni tudi vsi

mi) ne more najti miru in pokoja v toplem družinskem krogu, temveč bega od enega lepega dekleta do drugega, kot mi vedno bolj iščemo samo zunanje vrednosti pri vsem okoli nas, in ne več prave, resnične lepote, kot jo imajo tudi filmi o Jamesu Bondu. Zato naučimo vsaj svoje potomce iskati globino v življenju, kar jim bo najlažje morda prav preko teh filmov!

Žarko Golob

Genialnost za vse

Pomislite na povprečno dobrega pisatelja v povprečno dobri družbi, ki povprečno dobro zasluži s povprečnimi idejami. Mar se ne zdi samemu sebi genij, ko se sprehaja po aleji Nesmrtnih in gleda v izložbe s kranjskimi klobasami? Mar ni oblečen tako, da ga vsi opazijo na cesti in si šepčejo: „To pa je veliki Genij!“ in si mislijo, kako je uporen. Če ima takšen genij rad kranjske klobase in če pokaže tudi navzven razvit družbeno-privatni standard, potem je jasno, da deluje za ljudstvo, ko pridobiva zase.

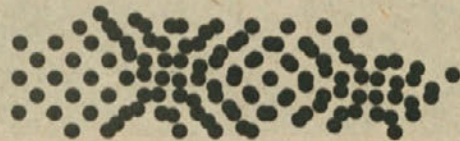
Odkod dobiva takšen genij ideje? Berite časopise: časniške senzacije so zanj premalo. Zato ga vidite včasih v kavarni, kako globokoumno sklonjen čevčka na papir sicer še nerazumljive besede in stavke. Ko jih objavi, se njegov ponos dvigne na družbeni lestvici za klin višje v nebo k bogovom. Pisatelj-genij je namreč velik idealist, idej mu nikdar ne zmanjka in če mu sploh kaj manjka, je to morebiti le senca še večje slave. Ko ga tako morda gledate v kavarni, niti ne pomislite tudi na druge genije, ki so se dvignili, ker so znali izvirno prepisovati drug od drugega.

Kadar pa stopi pisatelj, veliki genij v knjigarno, mu včasih uplahne pogum, kajti zdi se mu, da so njegova dela že davno razgrabili s polic. Zato se pomenljivo zaguga. In ko zagleda svoje ime na hrbtni strani knjige, je presenečen, ker je spoznal samega sebe.

Pomislite zdaj še na nekaj, česar ne veste. Pomislite tudi na literata – genija, ki sedi v najbolj skritem kotu najbolj skrite gostilne v najbolj skritem mestu z najznamenitejšim kritikom in mu pripoveduje, da je genij. Vsekakor ga je prepričal. Potem še prisedejo drugi literati, ki niso nič manj in nič bolj povprečni od pisatelja – genija in se začno pripraviti o nesmrtni slavi. Nesmrtniki imajo same dobre lastnosti: so dovolj nestrpni, da jemljejo kruh tolovajem in dovolj komolčasti, da kažejo na strgan rokav svojega ljudstva. In res se zdi, da se je nabralo že toliko genialnosti, toliko velikih besed na malih odrih, da se s književnostjo vse bolj in več ukvarjajo prihiatri. Kajti med norostjo in genialnostjo je le kritična črta, ali pa je sploh ni.

Ne obupajte! S knjigami z razprodaje si lahko okrasite domove in tako tudi sami prispevate k širši kulturni rasti. Če ne verjamete, da so povprečni pisatelji s še bolj povprečnim okusom res geniji, pa berite kritiko. Morda pa boste našli v teh literarnih delih tudi psihoanalitični košček samega sebe? Morda. Vendar za nesmrtnost ni nobene materialne garancije in literat – g enij ne plačuje za svoja dela zaenkrat nobenih alimentov.

SUREK

Menimo, da je danes prav, če preberemo naslednje ENGELSOVE stavke: Toda nikar si preveč ne domišljajmo s svojimi zmagami nad naravo. Za vsako zmago se nam narava maščuje. Sleherna zmaga prinaša sicer predvsem tiste posledice, s katerimi smo računali, toda v drugi in tretji vrsti so posledice čisto drugačne, nepričakovane, ki žal prepogosto prve posledice zopet uničujejo.

Ko so se Arabci naučili destilirati alkohol, se jim še sanjalo ni, da so s temi ustvarili eno glavnih sredstev za uničevanje prvotnih prebivalcev Amerike (ki je takrat niso še niti odkrili). In ko je Kolumb odkril Ameriko, ni vedel, da je s tem znova obudil suženjstvo, ki se je v Evropi že zdavnaj preživelo, in dal osnovo za trgovino s črnici.

(Afričane še danes lovijo in jih na črnih borzah prodajajo po ceni, ki se giba okoli 30 dolarjev za človeka. — op. io)

Kadar bomo zmagali v svetovnem merilu, mislim, da bomo napravili iz zlata javna stranišča na ulicah nekaterih največjih mest na svetu.

LENIN

Teater brez kontakta s publiko je nesmisel. Naše gledališče je torej nesmisel. Gledališče danes nima stika z občinstvom zato, ker ne ve, kaj občinstvo od njega terja. Tega, kar je gledališče nekoč počelo, danes več ne more, a tudi če bi moglo, tega ljudje ne bi več hoteli. No, gledališče še naprej dela to, česar več ne more in česar od njega več ne terjamo.

(BRECHT)

pot pijanca

pot pijane kače

Predlogi iz Odprtega pisma nemškim umetnikom in piscem:

- 1) Popolna svoboda knjige — z eno omejitvijo
- 2) Popolna svoboda teatra — z eno omejitvijo
- 3) Popolna svoboda likovne umetnosti — z eno omejitvijo
- 4) Popolna svoboda glasbe — z eno omejitvijo
- 5) Popolna svoboda filma — z eno omejitvijo

Omejitev: nikakršne svobode za spise in umetnine, ki slavijo vojno ali jo predstavljajo kot neizbežno niti za tiste, ki razpihujejo sovraštvo med narodi.

BRECHT

Že ustaljena navada je, da se ob obisku tujih državljanov pri nas pojavijo razne anekdote in „politični“ vici. Ob obisku zahodnonemškega kanclerja Willija Brandta v Jugoslaviji je nastal sledeči:

Brandt in Tito sta obiskala neko jugoslovansko tovarno, vendar je Titu postalo precej nerodno, ker so delavci v tovarni za stroji spali. Brandt ga sočutno pogleda pa pravi:

„Nikar se ne sekiraj, tudi pri nas lastniki tovarn nič ne delajo.“

Če se z objavo tega drobnega vica čuti kdo prizadetega, je samoupravnim organom vodstva delovnih kolektivov priporočeno, naj za vsak primer v proizvodne obrate namestijo — budilke. Praksa bo zagotovo pokazala, da stabilizacija s to investicijo ne bo prizadeta. (ep) (Mogoče bi bile budilke še potrebnejše v nekaterih pisarnah. — op.10)

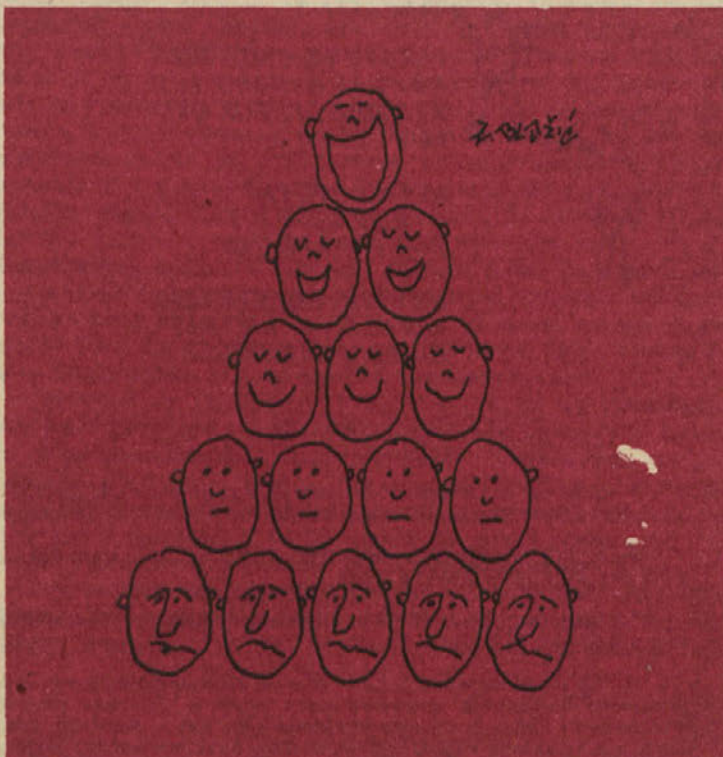
„Tovarne delavcem, delu čast in oblast!“ — Že že, kdo bo pa potem še delal!?

P. S. uredniški odbor se z zgoraj citiranim geslom popolnoma strinja in ga po vseh svojih močeh podpira. (ep)

AKSIOMI

1. aksiom: Atribut materije ali življenja je bistvena lastnost njenega sestava.
2. aksiom: pogoji so procesov odnosi 1. aksioma
3. aksiom: 1. aksiom in drugi aksiom sta v tesni povezavi
4. aksiom: rodili smo se s prvim aksiomom in pod drugim, seveda spreminjajočim in različnih oblik
5. aksiom: nič ne nastaja samo zase
6. aksiom: vse nastaja sicer v zvezi s 5. aksiomom, vendar samo po sebi
7. aksiom: materija kot živa in nasprotujoča enotnost nasprotnosti se da analizirati samo do njene pojavnne, življenjske oblike
8. aksiom: materije se žive in ne da razlagati vsebinsko
9. nastanek življenja še ni raziskan in dokazan
10. aksiom: zato sta 9. in 8. aksiom sicer praktično v zvezi, ne pa še v znanstveni analizi
11. aksiom: določanje atributov je praktično in teoretično
12. aksiom: določanje pogojev je mogoče samo dialektično
13. aksiom: vsi aksiomi so določljivi
14. aksiom: dokaz aksioma je samoumeven kateregakoli
15. aksiom: atribut je sestavni del pogoja, sicer pa njegovo določilo
16. aksiom: materija ima atribute in se pojavlja v pogojih napredovala, da bomo začeli graditi piramide (najverjetneje za bogove alj batine). (ep)
18. aksiom: gibanje je neskončno
19. neskončnost gibanj je zveza med 1. in 2. 2. aksiomom
20. aksiom: gibanje je spreminjanje
21. aksiom: spreminjanje je večno
22. aksiom: 1. in 2. aksiom določata bistvo človeka
23. aksiom: človekovo bistvo je zavest (mišljenje)
24. aksiom: zavest je največja kvaliteta materije
25. aksiom: atributi človekove zavesti so aksiomi
26. aksiom: 14. in 25. aksiom sta v zvezi
27. vsi atributi in pogoji so možni samo v prostoru
28. aksiom: prostor se nenehno giblje
29. aksiom: določanje zveze med aksiomi je metoda
30. aksiom: nobena metoda ni večno veljavna
31. aksiom: metode si sledijo v smislu kompliciranja
32. aksiom: kompliciranje je bistveno poenostavljanje
33. aksiom: analiza je rešitev sinteze
34. aksiom: aksiomi so točke 33. aksioma
35. aksiom: v zvezi s 14. in 25. aksiomom je dokazovanje aksioma nesmiselno
36. aksiom: atribut zavesti č. je nastal razvojno
37. aksiom: vsi atributi so možni določljivi samo v zvezi s 36. aksiomom
38. aksiom: razvoj je možen v stopnjah samo
39. aksiom: stopnje razvojnosti določata 1. in drugi aksiom
40. aksiom: materija je neuničljiva vsebinsko
41. aksiom: materija je neuničljiva oblikovno
42. aksiom: stopnja razvojnosti je propadanje
43. aksiom: stopnja razvojnosti je rast
44. aksiom: rast in propadanje razvojnosti, ki je gibanje, je v zvezi s 1. in 2. aksiomom, nista mogoča brez 12. aksioma
45. aksiom: razlike med 42. in 43. aksiomom določa 27. aksiom
46. aksiom: vsi aksiomi so veljavni
47. aksiom: vsi silogizmi se nanašajo na aksiome
48. aksiom: aksiom prostora je geometrijski aksiom
49. aksiom: aksiomi atributov in pogojev določajo aksiomi silogizma
50. aksiom: aksiomi metod so matematični aksiomi
51. aksiom: vsi aksiomi so atributi 23. aksioma
52. aksiomi so določeni sami s seboj in zvezani v smislu 42. in 43. aksioma z 31. aksiomom kot višji integral kvalitete materije, to je, njenega določanja

Vdg — 1967

periskop

Odkar je odstopila predsednica komisije za kulturo pri IO SŠ VZM, so prišli kolegi na izvršnem odboru na izvorno zamisel: fascikel komisije za kulturo, kjer so zbrani vsi podatki o delu, programi itd., so postavili enostavno – pred vrata (!). Nekateri iz IO so verjetno hoteli opozoriti na stanje v kulturi med študenti. Verjetno hočejo, da bi dobrosrčneži (mimoidoči) prispevali ideje kar v fascikel. (ep)

Po ljubi domovini se širijo glasovi, da je naša gradbena tehnika tako napredovala, da bomo začeli graditi piramide (najverjetneje za bogove ali batine). (lp)

Med košarkarsko tekmo v okviru aprilskih študentskih prireditev je nekdo predlagal, da bi diplomantom VAS v bodoče podeljevali strokovne nazive ranč-inženirjev.

Zvedeli smo, da je študent VTS prerisoval načrte električne napeljave neke banke v Mariboru. Kljub temu, da tega človeka poznamo, koristnih informacij ne bomo sami uporabili, niti jih ne bomo izdali.

Ko smo na seji IO SŠ MVZ hoteli zvedeti, kakšen bo program komisije za SLO, so nam rekli, da je to vojna tajna. Zato predlagamo, da se ta komisija zaradi totalne konspirativnosti sploh ne ustanovi.

Trije dravograjski velmožje so si privoščili nekaj deviznih spekulacij in odborniki jih niso niti kaznovali, kaj šele nagnali. Funkcionarji si torej po takih „teorijah“ lahko privoščite vse!

YEGETELLA

POZ NIM URA MZA VIJ
EMV RAT OVE MRZ LEV
RŽE MME DFI ŽOL OVK
EOB ČEŠ NJI ZAH IŠO

KRI KIP ETE LIN
OVR EŽE JOV JUT
ROB ELE KOŠ ČKE

NAV ZHO DUJ EVZ HOD
ŠEB OLJ NAV ZHO DUJ
EAM ERI KAK JES ITI

V družbi se je „forvalter“ ŠD pohvalil s svojo pisavo, ki da je ne zna nihče brati. Bivši sekretar IO se je oddahnil, ker tako ni edini „polspiser“.

Predsednik mariborskih študentov je pustil pred vrati čakati tri lepotočke, da je lahko mislil na četrto.

Po nekem izpitu na VEKS je bil eden od študentov preimenovan po želji izpraševalca v Fantino.

II. seja stalne skupščine je bila v domu družbenopolitičnih organizacij v prisotnosti študentskih delegatov (med njimi je bil tudi predsednik študentov iz Celja) in edinega direktorja višje šole v Mariboru, tovariša Zavadlava, direktorja VTS. Očitno je, da drugi direktorji jemljejo študente le za objekte izobraževalnega procesa in da se zato nima smisla ubadati z njimi.

PROBLEMI CELJSKIH ŠTUDENTOV

Pri opravljanju počitniške prakse me je šef komercialnega oddelka mrko pogledal in zaničevalno rekel: „Ste mogoče vi tista, ki hodite na podružnico, na ... na pomožno šolo VEKS v Celju?“ Kakšno pomožno šolo? Kakšno podružnico. Zdrnila sem se.

Dejstva so. To prvo je sicer subjektivnega tipa, toda opažanja vseh študentov VEKS v Celju so nas privedla do žalostnega zaključka, da nas nihče ne upošteva!

Moramo priznati, da so se odnosi med „podružnico“ in matično šolo deloma izboljšali, saj smo vendarle vključeni v izvršni odbor mariborske študentske skupnosti. Ni pa nam bilo vseeno, ko nas kolegi iz Maribora niso povabili na brucovanje v Kidričevem in so tudi obvestilo o izpitnih rokih ali zelo pozna ali pa jih sploh ni bilo. Ne moremo se sprizniti z dejstvom, da se Maribor že poteguje za univerzo, naše ubogo Celje pa naj ne bi bilo vredno višje šole, ki bi imela svoj ugled, položaj, ki ji pripada, in predvsem – enakopravnost.

HOČEMO, DA NAS UPOŠTEVA MARIBOR, DA NAS SPOZNAJO TUDI DRUGOD!

Zavedamo se, da bomo cilj dosegli le z marljivostjo in uspešnostjo pri študiju. Prvi rezultati so se že pokazali in so vsekakor pohvale vredni. Trudili pa se bomo, da se bo v Celju čimprej začutil tudi utrip študentskega življenja. Doseči želimo (pri tem se lahko zanašamo samo na lastno prizadevnost), da bodo naši zanamci bolj upoštevanji, da bodo sploh smeli obstajati. Truditi se moramo torej najprej mi, da prošnji, da naj VEKS v Celju vendarle vstane, nihče ne bo mogel oporekati ali je celo odkloniti.

Za celjski VEKS:
ANKA UGOVŠEK

P KOT PRAZNIK

Preživeli smo praznike, lahko delamo rezime. Nekaterim postane hudo, ker niso naredili tistega, kar so v petih prostih dnevih nameravali postoriti, drugi se spet vesele, ker so si odpočili, ker bodo spet lahko delali. Nam pa se zdi, da je praznovanje prvega maja izgubilo svojo idejno-politično vsebino. Zdi se nam popolnoma normalno, da vsako leto lahko konec aprila in v začetku maja nekaj dni počivamo, toda ne pomislimo več zakaj, ne postanemo pozorni ob priložnostnih govorih (ki jih je vedno manj), ne zbudijo naš budnice (ki jih preklinjamo, ker ne poznamo njihovega smisla). Beraško in nesmiselno preživljanje teh prazničnih dni, ki pravzaprav pomenijo trenutke, ko bi se lahko spomnili na ponekod že uspešno borbo delavskega razreda, nas je pripeljalo do tega, da si želimo tabornih ognjev, volov na raznju, aktivističnih govorov, ognjemetov, parad, gasilskih godb in ljudskih veselje. Vemo, da vse skupaj ne more dati prvemu maju značaja delavskega praznika. Vendar smo prepričani, da je naš predlog dosti boljši kot brezglavo, stihljsko „praznovanje“ pozabljenega praznika, proslavljanje izgubljenega nesmisla, boljše kot „praznično“ nakupovanje v tujini, boljše kot malomeščansko proslavljanje na morju ali ob Gardskem jezeru ...

Zavedamo se celo, da so naše misli in predlogi konfuzni, nedodelani in najbrž tudi nerealni. Vendar naš praznični dnevi utrujajo, utruja nas njih brezbrzičnost in pozabljenost avangardnost delavskih barikad, vznemirja nas parketarstva lahkotnost, ki si je samoupravni socializem ne more privoščiti, tarejo nas problemi jugoslovanske družbe, ker vemo, da nanje tudi v prazničnih dneh ne moremo pozabiti.

Najbolj pa nas skrbi praznjenje polnosti. In jugoslovanski človek.